

Ludovít Štúr

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 35
2/2020
18. január 2020

Cena 0,60 €

ZALOŽIL LUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

LUDOVÍT ŠTEVKA PRINÁŠA
ATLAS AMERICKÝCH VOJEN
Strana 4.

OTRASENÁ DÔVERA
KU KLÚČOVÝM SPOJENCOM
Strana 5.

O BEZPEČNOSTI SVETA
MÔŽEME DNES IBA SNÍVAŤ
Strana 6.

FALOŠNÉ GROŠE A DUKÁTY
MAJSTRA MIKULÁŠA V JASENOVE
Strana 8.

ADVOKÁT JOZEF ORSZÁGH
V SLUŽBE ŠTÁTU A MATICI
Strana 10.

SLOVO O SLOVENSKU

Dva dni pred Štedrým večerom sa skupinka otcov dominikánov, medzi nimi aj sedemdesiatročný mních, vracala z centra Zvolena do svojho kláštora. Prepadli ich dvaja násilníci. Výsledok – dobité tváre mníchov, vybité zuby. A mediálne ticho mainstreamu vrátane verejnoprávneho spravodajstva. Keď už o prepadaní čvirkali aj vrabce na streche, objavili sa malé noticky, aby následne boli urýchlene prekryté mediálnym šumom. Násilníkov zadržala polícia, vyšetrovaní sú na slobode. Nijaká väzba. Obvinení boli z výtržníctva...

Prepadnutie skupiny mníchov, oblečených v sutanách, nerieši špeciálna prokuratúra ani Národná kriminálna agentúra. Ved' kto by za incidentom videl nejaké podozrenie na nenávisť z náboženských dôvodov. Nena-darmo je spravodlivosť slepá. Aj keď má v rukách meč a váhy, oči má zaviazané. Sutanu môže nosiť hocikto...

Približne v rovnakom čase za morom v dome rabína v New Yorku páchatel' pobodal päť osôb. Samozrejme, nemožno hľadať paralely. New York je podstatne väčší ako Zvolen. V spravodajstve CNN ešte desať dní po útoku v kuse bežali informácie o prípade, reportéri sa prípadu venovali a venujú zo všetkých strán, informácie preberajú svetové médiá. Polícia rieši prípad jednoznačne ako zločin z nenávisťi podľa tamojšej legislatívy.

A celkom iste nemožno hľadať paralelu s prepadom kresťanskej nigérijskej dediny na Štedrý večer. Moslimskí džihádisti vypálili dedinu a zavraždili sedem miestnych ľudí. Alebo hľadať paralelu s vyvrážením stovky kresťanov kmeňa Dogon v Mali na sklomku minulého roka, prenasledovaním a vyvražďovaním kresťanov v Sýrii, vo Filipínach, v Indii a inde. Dvestopäťdesiat miliónov kresťanov vo svete je z náboženských dôvodov utláčaných a diskriminovaných!

Rohožka, pod ktorú sa na Slovensku zametajú informácie o útokoch na kresťanov u nás a vo svete, je dosť veľká. Tam sa toho zmesť...

Milan ČASNOCHA MIKŠ

R - 202002

Nemecko navrhlo nový systém prerozdelenia utečencov a vnucuje ho Kvóty na migrantov sa vracajú ako bumerang

Štefan ZLATOŠ – Karikatúra: Andrej MIŠANEK

Mínové pole európskych politik predstavuje úsilie o nájdanie riešenia dôsledkov masívnych migračných vln z Afriky a z Blízkeho a zo Stredného východu. Spolu s nim modifikovaný návrat k povinným kvótam.

Na rokovacie stoly čelných predstaviteľov Európskej únie, ale aj diplomatov a zástupcov jednotlivých členských štátov sa dostal dokument, ktorý v mnohom predznamenáva to, čo nie je vylúčené – aspoň z pohľadu navrhovateľov v Berlíne. Obnovenie diskusie o kvótach s upozornením že nielen dobrovoľných.

■ ODMIEŤAVÉ REAKCIE

Ozývajú sa už aj reakcie, napríklad z Budapešti a z Prahy. Český minister vnútra Jan Hamáček doslova povedal: „Pre Česko je akákoľvek diskusia o kvótach neprijateľná.“ Nielen podobne razantná, ale prakticky nijaká reakcia nezaznela v tejto súvislosti zo Slovenska.

Taliano a Grécko, v poslednom čase aj Turecko doslova hrozia Únii, že migrantov masovo pustia ďalej do Európy. Ak nedostanú to či tamto. Možno to vnímať ako vydieranie, ale aj ako snahu vymôcť si riešenie od Bruselu, ktoré už niekoľko rokov absentuje. A odpoveď na tlaky nárazníkových krajín sa vracia v starej známej neprijateľnej podobe. V podobe povinných kvót.

Nemecký minister vnútra Horst Seehofer vrátil do obehu dokument s drobnými inováciami v tom, že ho nazval „podkladom na zamyslenie“ a podľa zdrojov z Bruselu ho rozoslal členským krajinám Európskej únie. Je prinajmenej zvláštne, že na Slovensku sa to „vybavilo“ záhadným mlčaním a súbežne – neinformovaním. To, že

sa dokument dostal k predstaviteľom všetkých členských krajín EÚ, potvrdil v Bruseli renomovaný titul Politico.

■ ZNEPOKOJIVÉ SIGNÁLY

Dokument, ktorý Nemci označujú ako neoficiálny, znovu otvára spornú a pre Slovensko neprijateľnú otázku automatického prerozdelenia žiadateľov o azyl na území EÚ. Podľa návrhu by mali byť migranti už po prvej kontrole na vonkajšej hranici EÚ rozdeľovaní do jednotlivých členských krajín. Až tie by potom vybavovali všetky procedúry súvisiace s prípadným azylom. Na druhej strane – všeobecná (dostupná) reakcia zoskupenia V4 je jednoznačne odmietavá. Potvrdila ju česká diplomacia: „Text síce jasne o kvótach nehoví, ale systém kvót signalizuje. Pre Českú republiku je akýkoľvek systém kvót neprijateľný, dokonca ani len pripustenie diskusie o ňom. Túto pozíciu koordinujeme v rámci Vyšehradskej štvorky, ale aj s ďalšími štátmi, ktoré majú podobný názor,“ povedal minister Hamáček.

Nemci poukazujú na zimu, na to, že utečenci ju nemusia prežiť. Žiadajú posúdiť dokument v horizonte niekoľkých týždňov. Druhým dychom však požadujú akceptáciu dokumentu ako „trvalej smernice“, teda nielen pre zimné obdobie. Čiže, inak povedané, navrhujú trvalý mechanizmus prerozdelenia kvót, čo v podstate z pohľadu migrantov takmer automaticky znamená, že ak sa dostavia na územie Únie, azyl dostanú.

Existuje už aj akýsi kľúč na pridelovanie kvót – výška HDP a počet obyvateľov krajiny.

■ MALÁ VEĽKÁ DOHODA

Tlaky migračných vln sa znižujú. Na druhej strane – do pohybu sa v reálne krátkom čase môže dať až sedemdesiat miliónov ľudí. Polovica z toho počtu sú deti. To sú odhady OSN. V súčasnosti migrantov prijímajú Nemecko, Taliansko, Malta a Francúzsko. To sú štáty takzvané „malej dohody“, ktorá vznikla ešte v septembri. Nemecko však zrejme usúdilo, že jedna strana mince je prijať migrantov, ale tá druhá postarať sa o nich. A tu už prichádza na rad návrh kvót. Povinných. Alebo – povinne dobrovoľných, čo je absolútne to isté. Dokonca sa ozývajú hlasy, ktoré žiadajú znovu o to, čo je takmer evergreenom – podmieniť prijatie kvót čerpaním prostriedkov z fondov Európskej únie. No, ide vlastne o kultivované vydieranie.

Ak sa doteraz nezmenilo, o čom nevieme, tak môžeme vychádzať iba z relatívne „najčerstvejšieho“ vyhlásenia ministra zahraničných vecí Miroslava Lajčáka, pochádzajúceho ešte z mája minulého roka: „Európska únia spravila hrubú chybu v roku 2015, keď zvolila politiku: otvorme dvere, otvorme náruč a všetci sú vítaní. Výsledkom je vlastne ten opačný extrém, ľudia sa o migrácii odmietajú baviť.“ Minister Lajčák považuje toto rozhodnutie za nerozumné, naivné a nepremyslené, čo našej krajine v konečnom dôsledku aj ublížilo.

3 OTÁZKY PRE:

Lubicu GÁLISOVÚ, prezidentku Fóra pre pomoc starším

Seniori si zaslúžia aspoň základné štandardy

• Sme obklopení vášnivými názormi politikov na tému migrantov, diskutujeme či a ako im pomáhať. Na druhej strane akosi podzvočno utíchla téma pomoci našim starým a opusteným občanom.

Téma pomoci starším je naozaj mimo záujmu politikov. Skôr sa pripravujú nejaké balíčky, ktoré však situáciu starších neriešia. Žiaľ, podľa našich informácií nie sú služby, nie sú opatrovatelia, starší majú nízke dôchodky a často si nemôžu zabezpečiť ani základné životné potreby, lieky. Poskytovanie pomoci a ich ochrana je skutočne vážny problém. Stále sú v ohrození nekalými praktikami, podvodmi. Sme znepokojení aj tým, že v poslednom čase sú obeťmi tzv. bytovej mafie, prichádzajú o byty. Napriek tomu, že na to upozorňujeme, serióznou pomoc

a ochrana chýba. Táto problematika si zaslúži viac podpory, ale aj systémovú zmenu, spoluprácu rôznych subjektov.

• Mnohé mestá a obce zdvihajú dane z nehnuteľností, čo sa presunie určite do cien a celkových nákladov v domovoch pre starých, bezvládných a osamotených dôchodcov. Zvládnu túto záťaž?

Všetky zvýšenia daní, cien za služby, potraviny, lieky budú mať veľký dosah na zhoršenie životnej úrovne starších. A, pochopiteľne, sa to odrazí aj na nákladoch v domovoch sociálnych služieb.

• Európska únia rieši, humanitárne krízy s utečencami, no sama sa dostáva do krízy. Demo-

grafická krivka ukazuje na starnutie populácie, no zjavne sa s tým takmer nič nerobí. Máte nejaké signály o opaku tohto tvrdenia?

My si musíme uvedomiť, že na Slovensku máme najrýchlejšie starnúcu spoločnosť. Nie sme pripravení na to, aby sme rastúcemu počtu starších zabezpečili potrebné služby a dôstojné starnutie. Chýbajú nám zdravotné sestry. Je predpoklad, že tento nárast môže spôsobiť veľmi vážne problémy v zabezpečovaní starostlivosti a pomoci starnúcej generácii. Je veľmi dôležité, aby si to politici uvedomili. Podľa mnohých vyjadrení nám má pridať až dvestotisíc seniorov a my na to vôbec nie sme pripravení.

Zhovárať sa Ivan BROŽÍK
Foto: archív L. G.

V SNN 3/2020
SI PREČITATE

■ Esejistické zamyslenie Jána ČOAJA a krátky návrat k 30. výročiu nežnej revolúcie
■ Bojovný Janko FRANCISCI vydržal zo štúrovcov najviac, bol ako balvan, pevný, obrovský
■ Sociológ Milan OLEXA: Populačné starnutie je významnou črtou demografického vývoja

Gender ideológia je zrejme naša daň za vstupenku do Európskej únie

Hrozí rozpad tradičných štruktúr spoločnosti

Anna HROMJÁKOVÁ – Kresba: Andrej MIŠANEK

Ak v Slovenskej republike hrozí rozpad tradičných štruktúr spoločnosti, tak sa treba pozrieť, kde sa to začalo. Veľa sa hovorí o rodovej rovnosti, gender ideológii, ale zdá sa, že veľmi povrchno. Až Istanbulský dohovor zmobilizoval časť duchovenstva a občianskej spoločnosti a vytvorili Slovenský dohovor za rodinu, ktorého tvárou je kňaz Marian Kuffa. Ak doteraz nebol schválený Istanbulský dohovor so subjektívne poňatým rodom, je najmä jeho zásluha.

Národný akčný plán rodovej rovnosti na roky 2010 – 2013 vznikol pod patronátom vlády SR. Ďalší koncept Celostátnej stratégie rodovej rovnosti v SR na roky 2014 – 2019 bol jeho pokračovaním. Zatiaľ nedošlo k vyhodnoteniu tohto akčného plánu, ktorému mainstreamové médiá nevenujú takmer nijakú pozornosť. Azda práve preto sa mu darí nepozorovane prenikať do všetkých sfér verejného života.

■ CUDZORODÁ PROBLEMATIKA

Čo spôsobilo, že sa vláda musí zaoberať umelou a cudzorodou problematikou? V úvode k návrhu stratégie je to síce opísané, ale

tak, že sa textu nedá rozumieť. Ved' porovnajme: „Legislatívne zmeny, prijaté hlavne počas prístupového procesu SR k EÚ, prispeli k širšiemu poznaniu u laickej i odbornej verejnosti o priamych i nepriamych formách diskriminácie a znevýhodňovania na základe pohlavia, resp. príslušnosti k rodu, a to primárne ako následok stále pretrvávajúcich rodových stereotypov v spoločnosti.“ Za rodové stereotypy sa považuje skutočnosť, že žena sa správa ako žena a muž ako muž. Z textu však jasne vyplýva, že k poznaniu, že nie sme zrejme celkom normálni, sme dospeli až na základe prístupových rokovaní do

Európskej únie. Hlavným vyjednávačom za Slovenskú republiku bol kresťanskodemokratický politik Ján Figel'. Žeby mu nezáležalo na slovenskom národe, jeho religiozite, keď dovolil zahliť národnú legislatívu ideológiou rodovej rovnosti?

■ ZMENY LEGISLATÍVY

Správa celostátnej stratégie rodovej rovnosti jasne uvádza, že „odstraňovanie rodovej nerovnosti vyžaduje prístup, ktorý zohľadňuje mnoho aspektov. Základným východiskom sú zmeny v zákonoch a politikách, vytvárajúcich podmienky na systematické opatrenia na zavádzanie zmien na inštitucionálnej úrovni,

bez ktorých nie je možné rodovú rovnosť dosiahnuť“. Súčasná proeurópska a proatlantická prezidentka Čaputová, žiaľ, nie aj proslovenská, cielene preferuje politiku bez stereotypov, teda politiku rodovej rovnosti. A presne podľa Overtonovho okna každá absurdná myšlienka môže zakotviť v legislatíve, ak sa ponechá vo verejnom priestore.

■ LICITOVANIE S IDENTITOU

Proti ideológii rodovej rovnosti sa v minulosti vyjadrili

aj lekári, psychológovia i ďalší odborníci a uviedli jej vplyv na duševné zdravie detí. Citujeme z ich vyhlásenia: „Štátna rodová propaganda má v súčinnosti s tretím sektorom, vzdelávacím systémom a médiami zabezpečiť akceptovanie tejto politiky verejnosťou, aby nakoniec mohla byť záväzne kodifikovaná do národného zákonodarstva. Tomu má slúžiť tzv. rodové scitlivovanie verejnosti. Ide o obzvlášť kontroverznú tému, keďže primárnym cieľom rodového scitlivovania sú predovšetkým deti a mládež. To sa má dosiahnuť najmä vnesením novej, ‚sexuálne korektnej‘ výchovy do školských osnov. Dieťa sa má oboznamovať s rôznymi formami sexuálnych prejavov, aby si potom mohlo ‚slobodne‘ vybrať svoju rodovú identitu. Z odborného, medicínskeho i psychologického hľadiska je experimentovanie s duševným vývojom dieťaťa neprípustné, o neetickosti takého počínania ani nehovoriac.“

Vlani sa skončila už druhá etapa stratégie rodovej rovnosti v SR. Aká bude tá ďalšia?

O prezidentkinom vete, neprerokovaných návrhoch aj novej legislatíve

Poslanci sa neplánovane vracajú do práce

Ivan BROŽÍK – Karikatúra: ANDREJ MIŠANEK

Nečakané pracovné povinnosti poslancov uprostred plnej volebnej kampane. Rokovanie pléna Národnej rady Slovenskej republiky, ktoré sa má neplánovane začať 21. januára, pritom ešte stále nemusí byť naozaj posledné.

Predseda parlamentu Andrej Danko zvolal schôdzu NR SR pred nadchádzajúcimi parlamentnými voľbami. Dôvodom je rozhodnutie prezidentky Z. Čaputovej vetovať zákon o pozemkových úpravách. Andrej Danko tiež už skôr oznámil, že ak hlava štátu vráti ďalší z naposledy schvaľovaných zákonov, predloží ho do NR SR opäť. Potom sa však na rokovacie stoly dostanú aj desiatky návrhov opozície, ktoré na poslednej riadnej schôdzi stiahli.

■ ZNOVA NA PRETRAS

Posledná riadna schôdza sa skončila kritikou opozície, keď na návrh predsedu Smeru Roberta Fica

koalícia stiahla desiatky ich návrhov zákonov. To, že v prípade januárovej schôdze sa opäť dostanú na pretras, potvrdil aj hovorca predsedu NR SR Tomáš Kostelník: „Predseda parlamentu na schôdzu vráti zatiaľ všetky neprerokované body,“ potvrdil. Opozícia už informovala, že sa na schôdzi aktívne zúčastní. „Chcem poďakovať Andrejovi Dankovi, že zvolal tú schôdzu. Ak budú schválené v prvom čítaní akékoľvek návrhy zákonov v ten dátum, tak je ešte čas do volieb zrealizovať riadne druhé a tretie čítanie. To znamená, že nič nebráni NR SR, aby si splnila svoje legislatívne povinnosti,“ povedal Miroslav Beblavý, predseda Spolu. „Osobne som

zástanca toho, aby sa všetko prerokovalo, aby sa nikomu neublížilo,“ dodal Andrej Danko.

■ ROZŠÍRENÝ PROGRAM

Do programu schôdze teda predseda parlamentu zaradi nielen zákon o pozemkových úpravách, vetovaný prezidentkou Zuzanou Čaputovou a všetky body, ktoré boli presunuté z predchádzajúcej riadnej schôdze a pre ktoré opozícia na začiatku decembra minulého roka iniciovala aj mimoriadnu schôdzu. Súčasťou programu by mal byť návrh uznesenia Národnej rady k situácii v Iraku. Zdá sa však, že aj o tomto bode nastane ostrá diskusia. Aj keď opozičné strany tiež

neschvaľujú kroky amerického prezidenta Donalda Trumpa, neznamená to automaticky, že podporia nejaké uznesenie k tejto téme v parlamente.

■ SMER JE PROTI

Do parlamentu sa má vrátiť aj téma „Haščák“, teda zákaz vlastníť sieť lekární, poisťovní aj zdravotnícke zariadenie, ale aj snaha vylúčiť vlastníctvo médiá a zároveň obchodovanie so štátom.

Podľa doterajších vyjadrení Robert Fico bude program atakovať. „Budem opäť viesť aj náš klub k tomu, aby sme urobili všetko pre to, že schôdza sa bude zaoberať len tým, čo môže dorokovať,“ informoval v tejto súvislosti Robert Fico. Opozícia tvrdí, že druhé a tretie čítanie sa pokojne môže udiť ešte v tomto volebnom období. Teda do volieb ešte na ďalšej parlamentnej schôdzi, tentoraz už asi naozaj poslednej.

VŠIMLI SME SI

Jana JUDINYOVÁ v minulých rokoch viackrát na stránkach Slovenských národných novín publikovala zaujímavé reminiscencie zo života šľachty v Brodzianskom kaštieli, ktorý zhmotňuje zaujímavú kapitolu o rusko-slovenskom literárnom kontexte a príbuzenských odkazoch na A. S. Puškina.

Veniec profilov brodzianskej bohémy

Najnovšia kniha našej spolupracovníčky o brodzianskom panstve

V 19. storočí populárnou zábavou v slovenských dedinách, tiež v hononitrianskej obci Brodzany, boli dožinky. V Brodzanoch sa zúčastňovala na nich celá obec aj majiteľia panstva, príslušníci šľachtických rodín Friesenhofovcov a Oldenburgovcov a ich hostia. Majiteľka Brodzianskeho kaštieľa kňažná Natália Oldenburgová, sestra Puškinovej manželky, pri tejto príležitosti s deťmi aj hosťami v ľudovom kroji dostávala pri speve slovenských ľudových piesní a tanca od svojich Slovákov bohatý dožinkový veniec. Dožinkové vence, ktoré si kňažná odkladala v romantickej parkovej zrúcanine zámočka Babylon, stvořil čas. Zostal však veniec osobnosti vtedajšej umeleckej bohémy, miestnej inteligencie a iných význačných ľudí, ktorých Oldenburgovci a Friesenhofovci okolo seba sústreďovali a všemožne podporovali. A toto ich úsilie a veľkodušnosť, ako aj umelecká činnosť všetkých spolu pretvorili Brodzany na centrum kultúry Ponitria. Autorka sníma závoj zabudnutia tých čias, zoznamuje nás s interesantnými ľuďmi a tiež s dianím v samotných Brodzanoch a udalosťami v Podunajskej monarchii v toku storočí. Do knihy spracovala profily štyroch významných maliarov, štyroch literátov, štyroch hudobníkov, štyroch lekárov, resp. liečiteľov, a štyroch kňazov, tiež prítkárky a nositeľky Nobelovej ceny za mier Berthy v. Suttner, ktorej profil z jej pera tiež priniesli SNN. (se)

Na mäso a hydinu z poľských chovov radšej nadiľho zabudnite

K moru ošípaných pribudla vtáčia chrípka

Mnohí naši sú zvyknutí nakupovať potraviny na lacných trhoch v Poľsku, prípadne v pojazdnych predajniach, ktoré k nám prichádzajú od severných susedov. Týka sa to aj mäsa, hydiny a výrobkov z nich. Môže to byť však mimoriadne riskantný nákup a ešte riskantnejší zisk.

Poľské úrady totiž potvrdili výskyt vysoko nákazlivej vtáčej chrípky na hydinových farmách na východe krajiny, kde chovajú morky a inú hydinu. Následkom tejto nákazy bude treba utrátiť až štyristotisíc kusov hydiny, informovala agentúra Reuters s odvolaním na poľské médiá.

Vírus vtáčej chrípky sa začal po poľských farmách šíriť rekordnou rýchlosťou. Počas veľmi krátkeho času uhynulo až niekoľko tisíc druhov hydiny. „Ohrozených je vyše trisťpäťdesiat tisíc kusov,“ informoval Andrzej Danielak z Poľského združenia chovateľov hydiny. „Vyšetrením sa zistilo, že ide o kmeň vírusu vtáčej chrípky H5N8 pomerne agresívny, pretože všetky zvieratá na farme uhynuli.“ Medzitým z Poľska hlásia ďalšie lokality s výskytom vtáčej chrípky. Celkovo sa vírus potvrdil už v piatich oblastiach naprieč celou krajinou. Reagoval aj ústredný riaditeľ Štátnej veterinárnej a potravinovej správy SR Jozef Bireš: „Veľmi pozorne sledujeme vývoj ohniska nákazy vtáčej chrípky vo východnom Poľsku. Ak by sa potvrdilo, že choroba je rozšírená ďalej, prijímame opatrenia so zákazom dovozu z danej oblasti – či živej hydiny, alebo mäsa a mäsových výrobkov a vajec. Zatiaľ sme len pripravení, pre-

tože oficiálna správa neprišla, takže pravdepodobne nákazu majú Poliáci pod kontrolou. Budeme reagovať podľa potreby,“ informoval Jozef Bireš. Podľa

ČO INÍ NEPIŠU

Chov domácej hydiny napadla vtáčia chrípka aj v slovenských Zbechoch.

neho je však opodstatnené podozrenie na prudké šírenie nákazy. „Od 2. januára nás Poliáci neinformovali, aký je vývoj,“ doplnil ústredný riaditeľ ŠVPS SR.

Vtáčia chrípka sa vyskytuje u domácej hydiny (morka, kačky a kura domáca) a voľne žijúcich vtá-

kov (bažant, prepelica, perlička, hus, holub). Ochorenie sa môže preniesť aj na iné cicavce, najmä ošípané. Vírus vtáčej chrípky sa neprenáša na človeka. Stane sa tak iba výnimočne po priamom kontakte s infikovanými chorými alebo uhynutými zvieratami. Ak by došlo k nákaze ľudí, išlo by o prenos z infikovaných zvierat, a to najčastejšie priamym kontaktom s chorými, resp. uhynutými zvieratami pri nedodržiavaní zásad osobnej hygieny alebo vdýchnutím prachu s obsahom výlučkov chorých, resp. uhynutých zvierat. Ochorenie by sa mohlo preniesť aj kontaktom s kontaminovanými plochami a povrchmi (napríklad povrch vajec), výlučkami z chorých zvierat a odpadmi. Miestom vstupu vírusu do organizmu človeka sú ústa, nos a očné spojivky. Z človeka na človeka sa vírus neprenáša.

Ďalším problémom je skutočnosť, že na území Poľska, blízko hranice so Slovenskom, sa objavila aj nákaza diviakov africkým morom ošípaných. V Poľsku na africký mor ošípaných ochorelo alebo uhynulo vyše dvetisíc diviakov, väčšina z nich na východe v pohraničí s Ukrajinou a so Slovenskom.

Ján ČERNÝ
Foto: internet

Smerovanie k civilizačnej zmene

Eva ZELENAYOVÁ

„Po tridsiatich rokoch vývoja našej spoločnosti sa cirkvi, ich predstavitelia i prostí kresťania stávajú znova karikovanými. Kládú sa im za vinu, že sú prekážkou pokroku, pretože neprijali úplne nový a ešte pred niekoľkými rokmi nevídaný a nepredstaviteľný liberálny koncept práv menšiny – a liberálny názor na sexuálnu etiku,“ povedal počas prijatia zástupcov cirkví v prezidentskom paláci Zuzanou Čaputovou generálny biskup ECAV Ivan Elko. Vyjadril veľmi jasne to, čo súčasnú kultúrne založenú, ale i odbornú verejnosť irituje: Zmena kultúrnej paradigmy. Tá sa po nástupe prezidentky Čaputovej čoraz viac prehlbuje a jej novoročný odkaz premeniť v nasledujúcich voľbách Slovensko na liberálnu demokraciu i jej otáranie vykonať s Istanbulským dohovorom to, na čom sa

uzniesla Národná rada Slovenskej republiky, teda jeho zamietnutie, polarizuje slovenskú verejnosť. Zbytočné sú slová o nešírení nenávisti, keď nenávisť voči vlastnej národnej identite je základnou výbavou niektorých politikov a vplyvných ľudí.

Je koncept zmeny kultúrnej paradigmy v štátoch Európskej únie niečím novým? Vôbec nie. Ani Istanbulský dohovor z roka 2011 nie je najstarším dokumentom smerujúcim k civilizačnej zmene starého kontinentu. Iba zhrnul nové poňatie stratégie boja proti konzervatívnym hodnotám Európy pod neodmietnuteľným názvom: Dohovor Rady Európy o predchádzaní násilliu na ženách a domácejmu násilliu a o boji proti nemu. No v skutočnosti pod rúškom boja proti násilliu na ženách rozbieha základy európskej civilizácie,

antropologický a stvoriteľský koncept nemannej ľudskej prirodzenosti. Zavádza nový pojem rod a pod pojmom rod rozumie „súbor spoločnosťou vytvorených rolí, vzorov správania, činností a atribútov, ktoré daná spoločnosť

KOMENTÁR

považuje za primerané pre ženy a mužov“. Na Slovensku sa vytvoril silný tlak verejnosti za ústavnú ochranu manželstva muža a ženy. NR SR v roku 2014 prijala zmenu ústavy, kde čl. 41 zákona definuje manželstvo ako „jedinečný zväzok jedného muža a jednej ženy“. V roku 2015 iniciovala Aliancia za rodinu referendum o rodine, na ktorom sa zúčastnilo vyše deväťstatisíc občanov. Pravda, medzi politikmi aktuálne nájdeme veľa nasledovníkov Richarda Sulíka,

ktorý si počas referenda obliekal tričko s nápisom: JBM Alianciu za rodinu.

Aj medzi predstaviteľmi cirkvi sa našli osobnosti, ktoré neboli za referendum o rodine. Napríklad Anton Srholec na otázku, či sa zúčastní siedmeho februára na referende, ktoré zorganizovala Aliancia za rodinu, odpovedal: „Nie. Nie je dôležité, akú má niekto orientáciu, ale čo vytvára a čo dáva na stôl spoločnosti.“ Za riekou Moravou prišiel liberálom na pomoc Tomáš Halík, ktorý v rozhovore pre server aktualita.sk označil stúpcov referenda, teda aj slovenských biskupov, za „ideových nástupcov fašistickej Hlinkovej gardy“ a obvinil ich z rozdeľovania spoločnosti a demagógie. K jeho obdivovateľom patrí aj niekdajší trnavský arcibiskup Róbert Bezák, ktorý pred prezidentskými voľbami verejne podporil vtedajšiu kandidátku Zuzanu Čaputovú. A Čaputová druhého januára vyslala jasný odkaz, aké chce mať Slovensko, keď udelila najvyššie štátne vyznamenanie sociologičke Zore Bútorovej, odhodlanej meniť stereotypy v spoločnosti.

O stereotypoch sa v článku 12 Istanbulskeho dohovoru

hovorí: „Zmluvné strany prijímú potrebné opatrenia na účel podpory zmien v spoločenských a kultúrnych modeloch správania sa žien a mužov s cieľom odstrániť predsudky, zvyky, tradície a všetky ostatné zvyklosti, ktoré sú založené na myšlienke podradenosti žien alebo na stereotypných rolách žien a mužov.“ Takže odstrániť tradície! Nepripomína to Lenina, ktorý náboženstvo nazval ópium ľudstva, a len čo komunisti prevzali moc v štáte, plnili sa väznicami kňazmi i veriacimi kresťanmi? Čaká Slovensko podobná situácia, ak po februárových voľbách sa ujmu moci strany, ktoré budú chcieť potlačiť vplyv kresťanskej viery na Slovensku?

Evanjelický biskup sa odhodlal za celú kresťanskú verejnosť povedať priamo prezidentke, že netuší, „že raz osudovo rozdelí otázka sexu a super subjektívne poňateho tzv. rodu a získa najvyššiu politickú a ideologickú preferenciu a že neprijatie tohto ideologicky úplne nového poňatia existencie jednotlivca i civilizácie bude klasicky zmyšľajúcich kresťanov opäť tlačíť na perifériu“. Ak to vo voľbách dovoľia...

Seriál prezidentkiných faux pas

Roman MICHELKO

Stalo sa už „tradíciou“, že odovzdávanie štátnych vyznamenaní pri príležitosti Dňa vzniku Slovenskej republiky sprevádza séria pochybení. Túto „nešťastnú tradíciu“ zaviedol prezident Kiska, keď, iste vďaka svojim poradcóm, pravidelne a systematicky odmeňoval ľudí, ktorí boli v prvej línii kritikov samostatného Slovenska, nikdy ho nechceli a veľmi dlho, možno nikdy ho neprijímú či neprijali.

Ak si niekto myslel, že so zmenou v prezidentskom paláci nastane aj zmena vo výbere, respektíve v parametroch, podľa ktorých budú laureáti vyberaní, tak sa veľmi mylil. Okrem tradičných mien, ktoré síce širšia verejnosť nepozná, ale v oblasti vedy, pedagogiky či iných oblastí života dosiahli významné úspechy, býva už pravidelným zvykom, že sú oceňovaní aj poslední preživší odbojáři. Tak sa tomu stalo aj teraz. Trocha prekva-

pujúco vysoké štátne vyznamenanie dostala aj Milada Horáková, česká antikomunistická politička, ktorá bola v povestných päťdesiatich rokoch odsúdená na smrť. Milada Horáková síce žiadnu významnú väzbu na Slovensko nemala, ale povedzme, že bola

POZNÁMKA

martýrkou demokracie a v tom čase sme boli v spoločnom štáte, takže prečo nie?

V súvislosti s tridsiatym výročím nežnej revolúcie sa priam očakávalo, že sa laureátkou stane nejaká predstaviteľka vtedajšieho študentského hnutia. A naozaj. „Karta“ v tomto prípade padla na Zuzanu Mistríkovú, jednu zo skupiny študentských vodcov Novembra 1989, ktorá navyše v rokoch 1990 – 1992 pôsobila aj ako poslankyňa Slovenskej národnej rady za Verej-

nosť proti násilliu. Ako relatívne málo kontroverzné ešte môžeme pokladať ocenenie iste talentovaného fotografa a reportéra týždenníka „týždeň Andreja Bána. Hríbov časopis „týždeň je všetko možné len nie objektívnym a nestranným periodikom. V prezidentskej kampani nepokryte stranil Zuzane Čaputovej, čo samo osebe vyvoláva dojem jasného konfliktu záujmov, ktorý bol zmiernený len tým, že ocenenie nedostal extrémne kontroverzný šéfredaktor tohto periodika Štefan Hríb, ale len jeho umiernenější kolega.

Ocenenie Petra Zajaca bolo skutočne úplne vedľa. Peter Zajac bol vždy v prvej línii agresívnych čechoslovakistov a unitaristov. Zúrivo a zúfalo bojoval proti vzniku samostatnej Slovenskej republiky, dlho ju odmietal a pravdepodobne ju ani nikdy vnútorne neprijal. Jeho ocene-

nie Radom „nacionalistu, antisemitu“ Ľudovíta Štúra je tak zároveň obojstranne paradoxné. Paradoxné je, že toto vyznamenanie sa nepáčilo ani Igorovi Matovičovi, ktorý nazval Petra Zajaca „kukuríčnym revolucionárom“ najmä preto, že jeho liebling Domovník B(udaj), prípadne jeho súputník Milan Kňažko takéto vyznamenanie doteraz nedostali.

No a nakoniec sa pristavme pri najväčšej absurdite celého aktu vyznamenávania „pseudo“ osobností. Jednoznačným víťazom v tejto fraške je ocenenie Františka Mikloška – tiež Radom Ľudovíta Štúra. František Mikloško je totiž „hrdým“ nositeľom Pamätnej medaily Jánoša Esterházyho, popredného maďarského iredentistu, človeka, ktorý celý svoj politický život zasvätil iredente, revízii Trianonu a ktorý po zásluže skončil ako vojnový zločinec a za svoje vojnové zločiny bol právoplatne odsúdený na doživotie. No a vďaka Zuzane Čaputovej bude mať tento človek naraz Pamätnú medailu Jánoša Esterházyho i Rad Ľudovíta Štúra. Tomu sa hovorí dokonalá fraška. Ale, nakoniec, poznajúc mentálny svet poradcov pani prezidentky sa to asi aj celkom dalo očakávať. Uvidíme teda, čo nám jej ekipa pripraví na budúci rok.

AKO BOLO, ČO BOLO

Koncom decembra som sa chystal na premiéru muzikálu Helenka, ktorú autorsky, režisérsky a herecky pripravil v komárňanskom Dome Matice slovenskej jeho riaditeľ a zároveň predseda miestnej matičnej organizácie Jozef Černek a zahráli jeho Slovenskí rebeli. Mój priateľ Ivan Krajiček hovorieval: „Vždy je všetko ináč, ako má byť, len nie tak, ako by sme chceli.“ Žiaľ, nemylil sa. Ruplo mi v kolene. Ortopéd z neho vytiahol za injekčnú striekačku krvi a zdôraznil: „Nijaká väčšia námaha!“ Z premiéry nebolo nič. Po nej mi spoznávačka zo strednej školy Betka Velebová o predstavení napísala: „Bol to obyčajný príbeh o neobyčajnej žene. Autor opísal život svojej starej mamy, ktorá sa narodila pred vyše sto rokmi. Pochádzala z obce Lysica v Žilinskom okrese. Za lepším živobytím sa vybrala spolu s manželom, s jeho rodičmi a so štyrmi súrodencami na juh, kde je kvalitná, čierna zem“. V Šrobárovej sa venovali pestovaniu tabaku. Po Viedenskej arbitráži museli v dobytých vagónoch

s dvoma malými deťmi opustiť svoj domov a odišli na východné Slovensko. Napriek ťažkému údelu rodina držala pokope, boli k sebe láskavi, veď okrem lásky nemali skoro nič. Na východe sa im začalo dariť. Po vojne sa

v prajnom prostredí. V matičnom dome dokazuje, že činnosť pre ľudí, pre mladých ľudí a spoločnosť je jeho priorita. Na záver predstavenia na pódium vystúpil kaplán, prijali sme jeho požehnanie a spoločne, herci na javisku

Hovorí: „Nebo, vesmír poslalo Rudovi odkaz, on ho poslať nám divákovi na krídlach anjela. Odkaz o živote, aj o umieraní. O láske, aj o bolesti. A odvtedy sa aj ja usilujem šíriť ten odkaz ďalej.“ Černek s tancom začal ako

Dramaťák sa rokmi rozrástol na osemdesiat členov. Spolu s mladším, folklórno-muzikálovým súborom uviedol trinásť premiér. Aj vlani to boli dve so štyridsaťjeden reprízy. Černekových Slovenských rebelov videli diváci v Portugalsku, Nemecku, vo Francúzsku, v Maďarsku, Rumunsku a Slovinsku.

Černek svojim spôsobom nepriamo nadviazal na čistotu poetiky Karola Zachara. V divadle, ktoré je teraz plné tzv. civilizizmu, nadávok, vulgarizmov a nedokonalých javiskovej reči, prišiel s čistotou zakorenenu v príbehu a ľudovej piesni. V časoch odcudzenia a znevažovania tradičných hodnôt priťiahol k svojmu divadlu masu ľudí, účinkujúcich i divákov. Jozef Černek v časoch likvidácie tradičnej rodiny oslavuje jej význam. Povýšil krásu ľudovej tvorivosti za vrcholný prostriedok vyjadrovania. Aj videozáznam inscenácie pod názvom Na rováš, ktorý odvysielala Západoslovenská televízia, naznačil, že Černekovo divadlo v čase liberalizovanej deštrukcie pôsobí ako duchovne povznášajúci obrad zblížujúci ľudí.

Nebo, vesmír a anjeli Joža Černeka

Peter VALO

odstahovali späť do Šrobárovej a odtiaľ do Hornej Zlatnej, kde potomkovia Helenky žijú dodnes. Kúpili si pozemky, no kolektívizáciou prišli o všetko. Ostala im však opäť rodinná súdržnosť, veľa lásky a trpezlivosti jeden pre druhého. Folklórna skupina zaspievala piesne patriace k miestam, kde sa hlavná hrdinka pohybovala. Ľudová hudba vytvorila veselú, príjemnú atmosféru. Predstavenie zarezovalo v predvianočnom čase lásky a pohody. Jozef Černek vyrastal

a my v hľadisku, sme si zaspievali Tichú noc, svätú noc. Bol to krásny večer.“

Nedalo mi neodcítovať úprimný list radovej účastníčky premiéry. Sám Jožo Černek priznáva, že ako študent gymnazista uvidel v Divadle na Korze Armagedon na Grbe s úžasnou Zitou Furkovou. Bola to dramatizácia knižky Ruda Slobodu. Hovorilo sa, že sa Zita Furková zamilovala do Slobodu. Jožo Černek sa priznal, že sa vďaka tomuto predstaveniu zamiloval do divadla.

gymnazista v komárňanskom súbore Dunaj a s divadlom u miestneho režiséra Špaňúra. Keď ho oslovil Armagedon na Grbe, prihlásil sa na Divadelnú fakultu na herectvo. Neprijali ho. Dnes je presvedčený, že to bolo to najlepšie, čo mohli urobiť. Vyštudoval informatiku a po návrate z vojenčiny začal v Komárne robiť divadlo podľa svojich predstáv. Sám si napíše scenár, sám si ho zrežuruje a ešte si v ňom aj po štepkovsky zahrá. Pôvodný dvanásťčlenný súbor

SEBAOBRAŇA

Je začiatok roka, dodáva-telia tepla, plynu, elektriny či vody zvyknú robiť v tomto období odpočty spotreby. A dôverčiví občania to berú už akosi automa-ticky... Tentoraz však začneme aktuálnym varovaním polície, až potom dostane priestor niekoľko dobre mienených rád. Polícia varuje seniorov pred podvodníkmi, ktorí používajú nový trik. Krajské riaditeľstvo Policajného zboru v Bratislave o tom informuje na sociálnej sieti. Policajti upozorňujú, a to najmä v časti Bratislava III., na rozmáhanie sa krádeží.

Pozor na „vyúčtovania“

„Páchatel vstúpi do obydľia dôverčivého seniora a predstiera vyplatenie výhry. Od seniora žiada rozmeniť bankovku vyššej hodnoty s odôvodnením, že ho chce vyplatiť,“ spresnila polícia. Odpútaním seniorovej pozornosti (ďalší komplic zazvoní pri dverách bytu) využije páchatel moment nepozornosti a v nestráženej chvíli odcudzí hotovosť, ktorú si dôverčivý senior uchováva u seba doma. Polícia seniorom radí, aby nepúšťali cudzie osoby do príbytku, nevyberali peniaze pred cudzími ľuďmi a v prípade podozrenia vždy volali políciu na bezplatnom čísle 158.

V tomto období je už aj na vidieku veľmi rozumné zamykať si aj cez deň bránky a vstupy do domov. Dosť agresívnym a bezohľadným spôsobom sa totiž „do pozornosti“ vnucujú falošní „odpočtári“ pod zámienu, že nesú preplatky. Platí to aj pre uzatváranie bytových domov v mestách a nevpušťať cudzie, neznámych a nepovolaných osôb do spoločných priestorov v dome.

V každom prípade platí, že ak niekto chce vykonať odpočty vodomerov, plynomerov či elektro-merov, musí o tom písomne informovať vopred, prípadne tak spraviť prostredníctvom obecných ozhlavov alebo vývesky na obecných tabuliach. Takisto musí byť zreteľne označený visáčkou, na ktorej je jeho meno, meno spoločnosti, pre ktorú pracuje, a kontaktné údaje na ňu. Bez takéhoto označenia treba okamžite zbystriť zrak a pozornosť, a ak človeka osobne nepoznáte (sused, správca byto-vého spoločenstva), to najmä, čo môžete urobiť, je, že sa s ním nebudete a zavriete dvere. Pripo-miname, že ak už aj dvere otvárate neznámym osobám, mali by ste ich pootvoriť iba na „bezpeč-nosťnú retiazku“, určite nie doko-rán. Do bytu, domu či na pozemok vám môže vstúpiť proti vašej vôli iba poverená osoba so súdnym príkazom. Ak to napriek tejto základnej právnej zásade spraví a ak nerešpektuje vašu vôľu, že tak nesmie urobiť, dopúšťa sa trestného činu porušenia domovej slobody.

Zapamätajte si, že ak aj riadne poverená osoba od vás žiada nejaké dodatočné údaje, nikdy ju nevpustíte dnu s tým, že pôjdete do bytu/domu po doklad či faktúru, nechajte ju čakať za zatvorenými dverami. A už vôbec nedôverujte nikomu okrem pracovníka pošty, aby vám akože išiel vyúčtovať nejaký preplatok či nedoplatok – na Slovensku neexistuje legálne spoločnosť, ktorá by to takto praktizovala v reálnom živote.

Po každom zazvonení si vždy zachovajte chladnú hlavu a pripravte sa na to, že vás niekto môže chcieť podviesť, už vopred. Napokon, ospravedlniť sa môžete vždy.

Štefan ZLATOŠ

Igor VÁLEK, šéfredaktor matičného magazínu SLOVENSKO

Pohľady na skutočné osobnosti

Zhovárал sa Michal SITNIK – Foto: archív I. V.

Vždy posledné „koncoročné“ číslo magazínu je zvláštne takpovediac presahovosťou, pretože vychádza v zime jedného kalendárneho roka a svojho nasledovníka má na jar budúceho.

V čom sa tento časový pre-sah prejavuje na obsahu maga-zínu Slovensko? A prejavilo sa to aj v jeho aktuálnom vydaní?

Prejavilo, pravdaže! Predovšet-kým v dramaturgii obsahu a skladbe celého časopisu, keď sú jeho články venované (už minulým) najkrajším sviatkom roka, doplnené o nadčas-ové, typicky hodnotové a mien-kotvorné a tie zas ďalšími, ktoré napríklad pozývajú na podujatia a či výstavy, ktoré môže náš čita-ťel navštíviť aj v roku 2020. Nechý-bajú anotácie ďalších partnerských matičných periodík, Slovenských národných novín, Slovenských

INTERVIEW

pohľadov, Kultúry slova. Tu ešte musím spomenúť naše skúsenosti z minulých rokov, ktoré hovoria o tom, že práve v takomto maga-zinovom formáte (formy aj obsahu) sa čitatelia radi vracajú aj k vianočným sviatkom, aj k udalostiam predchá-dzajúceho roka. Skrátka, napísané ostáva a vytlačené tiež. Na rýchlu informáciu je internet, na trvalú printom šírené a uchované slovo...

• Spomínali ste ďalšie matičné periodiká. Podľa toho ani tomuto číslu nechýba silný matičný rozmer.

Nie, nechýba, veď našim zakla-dateľom a stále aj spoluvydavateľom (spolu s jubilujúcou NEOGRAFIU, a. s., o čom tiež nechýba pekná dvojstrana) je Matica slovenská. O matičnom roku a ďalších plánoch o bábčokopetrovskom gymnázium JUDr. Mariánom Gešperom. Riaditeľ Archivu MS píše o storočnici miest-nych odborov MS, riaditeľka Kra-janského múzea MS o dôstojných oslavách storočnice Slovenského gymnázia v srbskom Bábčokom Pet-rovci, na ktorých sa zúčastnila...

• Akoby sme sa počas rozhovoru ocitli aj na pomyselnom kra-janskom území...

MEDZI NAMI

Podľa štúdie Angličana Jamesa A. Lucasa prišlo o život po roku 1945 v nepretržitých voj-nách a podvratných operáciách USA v rozličných častiach sveta dvadsať až tridsať miliónov ľudí. Výpočet vojnových konfliktov za priamej účasti Američanov alebo v ich réžii je veľmi dlhý a mate-riálne i kultúrne straty sú pre postihnuté krajiny a národy nevy-počítateľné. Spočítať sa dajú (aj to nepresne) iba ľudské obeť. Z tohto globálneho pohľadu je konflikt vyvolaný zavraždením legendárneho iránskeho generála Kásama Solejmáního iba jedným precedensom americkej expanziv-nej politiky, akých nebolo málo po skončení druhej svetovej vojny.

Kórejská vojna, Vietnam, invázia do Grenady, intervencie v Angole, Kongu, Sudáne, Gua-temale, vojny v Perzskom zálive, bombardovanie Juhoslávie, Líbye, Bagdadu a roky trvajúca vojna v Afganistane – to sú len ne-úplné príklady zabíjania a ničenia „v záujme nastoľovania demo-kracie“ na americkej, prípadne západný spôsob. Počas jednej z najvražednejších vojen vo Viet-name v rokoch 1965 – 1973 pod názvom Operácia Phoenix zahy-nulo podľa Roberta McNamaru,

Áno, a nie je to náhoda! Veď opätovne veľká časť magazínu patri – ako periodiku určenému z veľkej časti práve týmto čitateľom – pohla-dom na bohatý krajský život. A som veľmi rád, že k tvorcom časopisu sa priradujú aj skúsení redaktori práve z týchto komúnit. Spoluautorom spomínaného článku o bábčokopetrovskom gymnázium je dlhoročný redaktor novosadského Hlasu ľudu Juraj Bartoš. O ďal-šom ročníku školy žurnalistiky pre krajanov zas píše (a fotí) redaktor Slovenského hlasu z kanadskej Britskej Kolumbie Paul Stacho. Mozaiku článkov o Slovákoch žijú-cich v zahraničí dopĺňa pohľad na nové knihy Slovákov v Maďarsku a reportáž o Slovanoch v ukrajinsk-om Serednom – oba z pera Eriky

• Vráťme sa k niektorej avi-zovanej pozvánke z úvodu nášho rozhovoru...

Pôjdeme hneď „vysoko“! Náš magazín, a spolu s ním aj každý jeho čitateľ, sa ocitá priamo na Bra-tislavskom hrade. Po celý rok 2019 sme totiž na našich stránkach vo zvýšenej miere venovali pozornosť generálovi Milanovi Rastislavovi Štefánikovi (priniesli sme napríklad „ľudský profil“ o ňom z pera odbor-ničky Dr. Evy Králikovej), čím sme prispeli k celonárodnému Roku M. R. Štefánika, muža, ktorý bol v ankete právom vyhlásený aj za Slováka storočia. To už je tradícia magazínu SLOVENSKO, že takto tematicky „kopírujeme“ roky osob-nosti – predtým Ľudovíta Štúra či

Igor VÁLEK je dlhoročným šéfredaktorom magazínu SLOVENSKO. V roku 2020 plánuje Matica slovenská časopis skvalitniť, rozšíriť jeho obzor a vplyv.

J. M. Hurbana... Skrátka, pozývame zainteresovaným článkom na veľkú Štefánikovu výstavu na Bratislavský hrad.

• Štefánik je neprehľadnu-teľná osobnosť. V našom rozho-vore pred pár týždňami ste spo-mínali, že celý ročník 2019 ste ešte viac ako po iné roky venovali skutočným osobnostiam.

Urobili sme to tak trochu tema-ticky a ako-tak trochu ako hradbu proti silnejúcemu trendu, zjednodu-šene povedané, vyhlásiť za osob-nosť každého, kto sa dvakrát ocitol pred kamerou a trikrát bol spome-nutý dobre a pre krajjanov zmyslu-plne pomôcť.

A bodka za rozhovorom?

Upozornenie pre čitateľov: Nech si ešte raz prečítajú všetky články roč-níka 2019, majú šancu získať hod-notné knižné ceny! Do konca januá-ra môžu poslať odpovede. No a aby som nezabudol – v celom roku lásku v srdciach, mier v dušiach, radosť v myšliach a zdravie v telách praje redakcia magazínu SLOVENSKO!

bývalého amerického ministra obrany, 3,4 milióna Vietnamcov a vraj len päťdesiatosem tisíc ame-rických vojakov.

Osobitnou formou studených konfliktov je americké sankcionova-nie nepriateľských či neposlušných štátov. V roku 1995 Organizácia OSN pre výživu a poľnohospodár-stvo informovala, že sankcie proti Iraku boli od roka 1990 zodpo-

Atlas amerických vojen

Ludovít ŠTEVKO

vedné za smrť vyše päťstošesťde-siatisíc detí.

Moderátor Leslie Stahl sa v roku 1996 v televíznom programe spýtal Madeleine Albrightovej: „Počuli sme, že zomrelo pol milióna detí. Myslím, že je to viac detí, ako zomrelo v Hirošime. Stojí to za to?“ „Albrightová odpovedala: „Myslím si, že je to veľmi ťažká voľba, ale myslím si, že to stojí za tú cenu.“

Vojna v Afganistane sa začala v roku 2001 ako americká vojens-ká operácia Trvalá sloboda a trvá doteraz. V tomto smere je naozaj trvalá... O tom, že sa nedá vyhrať, tak ako sa nedala vyhrať vojna vo

Vietname, vedia americkí gene-ráli, vie to aj prezident Donald Trump. Vojnu bez akéhokoľvek výsledku, v ktorej sa za osemnásť rokov vystriedalo tridsať milióna vojakov zo štyridsiatich šiestich krajín sveta, nemožno nazvať inak ako fiasko. Nie je tajomstvo, že Američania hľadajú cestu, ako vojensky vyprázdiť tento priestor bez straty vplyvu, a že jediným

dynastiou rodu Pahlaví, ale krajinou neústupných ajatolláhov a odhodla-ného národa. Ukázalo sa, čo pred-pokladali mnohí analytici: veľká vojna s Iránom by bola pre USA veľmi drahá a riskantný špás a pre chudobnejší aj menej ozbrojený Irán zničujúce dobrodružstvo. Obe krajiny zavelili na ústup. Realis-ticky myslíci ajatolláhovia vystre-lili symbolické rakety na americké základne v Iraku, aby pred roz-hnevanými občanmi nestratili tvár, a americký prezident sa uchýlil iba k neozbrojeným sankciám, akými sa tu a tam vyhráža pomaly všet-kým nepriateľom i spojencom. Svet si trochu vydýchol a zrejme aj naši politici.

Slovensko, teda jeho občania, však majú iné starosti. Tých sedem vojakov nášho kontingentu NATO pre Irak je len slepým nábojom v prestrelke politických strán pred parlamentnými voľbami. Blízky východ je opäť ďaleko, voľby blízko a my sme len pešiačik na geopolit-ickej šachovnici. Zaujímajú nás falošné akciové ceny v hypermar-ketoch, predražené bývanie, ceny elektriny, šialené dane z nehnuteľ-nosti, rozprávkové platy mestských papalášov, smiešne dôchodky a nízke mzdy pracujúcich ple-bejcov. Ešteže máme v Európe „vychýrenú“ prezidentku, ktorá vie, ako sa treba ukláňať na správnu svetovú stranu.

Európa ako taká a Európska únia osobitne potrebujú novú stratégiu

Otrásená dôvera ku kľúčovým spojencom

Dušan D. KERNÝ – Karikatúra: Ľubomír KOTRHA

Denne sa meniace pomery na Blízkom východe nás zasa naplno zasiahli nepripravených. Politikov, diplomaciu práve tak ako médiá a slovenskú verejnosť ako takú. Podstatná diskusia o osude našich siedmich vojakov názorne ukázala rozsah nášho vplyvu na Blízkom východe.

To, čo v meniacom svete však vidíme, sú nielen nové medzinárodné pomery, ale vytváranie nového medzinárodného poriadku, v ktorom USA už nehrajú alebo už dlho nebudú hrať úlohu hlavného kľúčového tvorca, strážcu a určovateľa vývoja, ako sme to zažili po roku 1989. Musíme hovoriť oddelene o Európe a o Európskej únii. Európska únia, ktorá nemá nijaký vplyv na Blízkom východe, znamená Európu bez Ruska. Ak hovoríme o Európe, znamená to na jednej strane celý kontinent, teda s Ruskom. Ale zároveň je tá časť EÚ, ktorá je v Severoatlantickej aliancii NATO, kde dominujú jednoznačne USA, rozdelená, lebo jednu z jej najsilnejších armád tvoria ozbrojené sily jadrovej Veľkej Británie, ktorá z EÚ odchádza.

■ NEDÁ SA MLČAŤ

Operácie USA, nariadené prezidentom bez konzultácií, názorne predviedli vedúcim politikom Nemecka, Francúzska či Británie, že ich partner v Bielom dome až taký partner nie je. Politika, diplomacia a časť médií zasa korčuľuje na tenkom ľade, čo robí v rámci spojeneckých vzťahov. USA názorne predvzdvajú realitu, že proti USA sa nič nedá dosiahnuť a bez USA sa dá dosiahnuť len veľmi málo. V takýchto pomeroch, ako to vidno aj na slovenskej scéne, má politika aj vnútropolitický problém. Nemôže mlčať klzkým slovníkom diplomacie, keď ide o porušenie medzinárodného práva, a musí nájsť v podstate po prvý raz jednoznačné stanovisko k politike USA.

Dôvod je jednoduchý – Európa má mimoriadny záujem na tom, aby Irán, pokiaľ sa len dá, nevyrobil vlastnú jadrovú zbraň, atómovú bombu. Irán je štát, ktorý má rakety, ktorých akčný rádius pokrýva nielen Blízky východ, ale aj európsky kontinent. USA, ktoré boli

jedným zo signatárov, však po zvolení Donalda Trumpa od dohody s Iránom odstúpili. Okrem toho uvalili nové sankcie nielen na Irán, ale aj na európske firmy či banky, ktoré by s Iránom mali obchodné styky. Výsledok je dramatický – pád hodnoty iránskej meny a pokles ekonomiky ročne okolo desať percent! Rozvrat vyvolal prudké nepokoje obyvateľstva tohto vyše osemdesiatmiliónového štátu. Lenže terajší americký útok a pobúrenie, ktoré vyvolal, vlastne znemožňujú odpor voči iránskej vláde; vyslovene mu pomáha udržať sa a potlačiť opozíciu. Prítomnosť EÚ a silných európskych štátov nie je ani tak boj proti terorizmu, ako najmä dodržanie jadrovej dohody s Iránom.

■ CHYBY SPOJENÝCH ŠTÁTOV

V diskusii vo verejnoprávnom nemeckom rozhlase sa jednoznačne hovorilo o veľkej nielen vojenskej, ale

najmä politickej chybe USA. Útokom a zabitím vrcholného predstaviteľa Iránu a vrcholného predstaviteľa Iraku, ktorí prileteli civilnou linkou na medzinárodné letisko v Bagdade, šmahom zmarili po roky namáhavo budovanú dôveru Iračanov v USA. Odrazilo sa to aj na prijatí rezolúcie iráckeho parlamentu, požadujúcej stiahnutie všetkých zahraničných vojsk z iráckej pôdy. A to ide o niekoľko desiatok štátov a, samozrejme, najmä o armádu a letectvo USA. Rezolúcia je nezáväzná, rozhodne irácká vláda, ale je odrazom zmeny, ktorá v Iraku zavládla voči spojeneckým vojskám, ktoré pôvodne prišli v roku 2003 pod zámienkou likvidovať diktatúru a nastoliť demokraciu. Z Iraku sa však spojenecké a najmä americké vojská nemôžu stiahnuť, pretože by sa geopolitická váha zmenila na prospech Iránu a Iraku, tak ako je dnes po rokoch vojny rozložený, by sa poľahky mohol

stať viac či menej iránskym vazalom, istotne by tam vzrástol iránsky vplyv.

V čom spočíva chyba amerického zásahu? Zabitím šéfa iránskej spravodajskej služby a elitných gárd totiž USA zlikvidovali aj úhlavného nepriateľa hnutia Islamský štát. S iránskou podporou vytvorené šiitske milície, ktoré verbovali aj v Afganistane a Pakistane, zabránili Islamskému štátu dobyť Bagdad, teda ovládnuť Irak. A teraz hlavnú postavu tejto operácie USA zlikvidovali. Kto dnes Trumpovi tleska, sú práve doteraz porážaní islamisti.

■ HMATATELNÉ NAPÄTIE

To je len jedna stránka trpkéj skutočnosti, veď dnes ani Slovensko a ani Európska únia, nehovoriac o spojeneckej organizácii NATO, nevedia, ako zabrániť zvyšovaniu napätia. Je jasný aj nepomer medzi vojenskými silami USA a Iránu. Štáty EÚ a NATO v Európe musia nájsť formulu medzi kritikou USA, ich prezidenta tak, aby to nevyznelo, že sa stavajú na stranu Iránu. Zároveň narastá zodpovednosť politikov a najmä médií v takých štátoch, ako je Slovensko, kde celkom zjavne nie sú vo verejnosti uznávaní odborníci na pomery na Blízkom východe a na vývoj po invázii v roku 2003 do Iraku. Situácia zasahuje do domáckych pomerov, ide takrečeno o vyslobodenie zo schizofrénie čierneho-bieleho videnia a bezvýhradnej podpory politiky prezidenta USA či argumentácie, ktorú nám poskytuje NATO.

Stojíme pred rovnakým problémom ako v prípade bombardovania Juhoslávie v roku 1999, teda pred problémom, ako zabrániť prudkému poklesu dôvery ku kľúčovým spojencom v čase, keď budeme potrebovať ochrániť hranice Európskej únie.

Ako sa to robí, ako sa vplyva na verejnosť, ak chcete, ako sa robí propaganda, ukázal ruský prezident Vladimir Putin. Teraz v čase vrcholiacich pravoslávnych sviatkov navštívil sýrske hlavné mesto Damašek. Spoločne so sýrskym prezidentom Asadom navštívil nielen jednu z najstarších mešít na svete, ale aj starobylý pravoslávny chrám. Vytvoril tak kontrast medzi Trumpovým zabíjaním v Bagdade a Rusom pod kupolami mešity v Damašku.

Aj pred voľbami je povinnosťou politikov konať rozvážne

Správa štátu je zodpovedná úloha

Štefan ZLATOŠ – Foto: internet

Zavraždenie iránskeho generála Solejmáního na území Iraku vojenskou silou tretej krajiny na príkaz jej prezidenta je politická vražda. Zhodujú sa na tom právní experti, ako aj samotná Organizácia Spojených národov.

Nech už tento fakt vyvolal akékoľvek emócie kdekoľvek vo svete, od politikov sa žiada v takej situácii rozvážny postup a od členov určitých zoskupení a medzinárodných organizácií k tomu ešte aj koordinovaný postup. Aj keď základným emočným faktorom je to, že v Iraku pôsobia momentálne aj naši vojaci. Teda pôsobili v čase prvých politických vyhlásení po vražde.

■ NAŠI PRVORADÍ...

Predseda Národnej rady Slovenskej republiky Andrej Danko zaujal postoj k vzniknutej kríze ako prvý z našich politikov. Už z jeho nočného vyhlásenia bolo cítiť, že mu ide najmä o bezpečnosť vojakov našej armády. To je pochopiteľné, a dokonca aj oceniteľné. Požadná evakuácia musí byť koordinovaná v rámci celej jednotky, ktorá plní výcvikovú misiu. O niečo neskôr to vyhlásil ako nepriamu odpoveď Andrejovi Dankovi predseda vlády Peter Pellegrini. Potvrdilo to aj následné mimoriadne stretnutie premiéra s predstaviteľmi bezpečnostných zložiek. Dva dni po atentáte na iránskeho generála už bolo zrejme, že slovenskí vojaci nie sú momentálne na mieste, odkiaľ ich možno bezpečne ako malú skupinu evakuovať. Bolo preto potrebné počkať na rozhodnutie velenia výcvikovej misie a orgánov NATO.

■ PRAGMATICKÝ POSTOJ

„Ak by sa Slovensko snažilo nepremyslene a individuálne evakuovať slo-

Vražda generála Solejmáního bude na dlhé týždne zamestnávať analytikov a komentátorov.

venských vojakov, ktorí plnia úlohu výcvikovej misie NATO v Iraku, mohlo by ohroziť ich životy. Prípadná evakuácia musí byť koordinovaná v rámci celej jednotky, ktorá plní výcvikovú misiu. O niečo neskôr to vyhlásil ako nepriamu odpoveď Andrejovi Dankovi predseda vlády Peter Pellegrini. Potvrdilo to aj následné mimoriadne stretnutie premiéra s predstaviteľmi bezpečnostných zložiek. Dva dni po atentáte na iránskeho generála už bolo zrejme, že slovenskí vojaci nie sú momentálne na mieste, odkiaľ ich možno bezpečne ako malú skupinu evakuovať. Bolo preto potrebné počkať na rozhodnutie velenia výcvikovej misie a orgánov NATO.

„Ak bude tým rozhodnutím evakuácia, je oveľa bezpečnejšie, ak sa bude

presúvať koordinovane celá jednotka na miesto, odkiaľ už môžeme odviezť našich vojakov bez rizika,“ vyhlásil predseda vlády Pellegrini.

■ NEZNÁMY ZDROJ

Všetky politické diskusie o bezpečnosti ďalšieho pobytu našich vojakov na území Iraku prerušil expredseda vlády Robert Fico. Na mimoriadnej tlačovej besede oznámil, že sa naši vojaci – to bolo po troch dňoch od atentátu na generála Solejmáního, nachádzajú na území Kuvajtu. Odvolal sa na „zdroje z prostredia našej armády“. Tu je dôležité všimnúť si, že túto informáciu mal zjavne skôr ako regulárni traja najvyšší ústavní činitelia i ako samotné velenie armády. Nanajvýš ju dostal takmer

v tom istom okamihu ako oni a zverejnil ju, aj keď podľa viacerých odborníkov a diplomatov to nebola informácia, ktorá by mala okamžite ísť do médií.

V tom čase sa slovenská diplomacia zaoberala prípravou nášho veľvyslancu pri Severoatlantickej aliancii v Bruseli na to, aký postoj by mal zaujať na najbližšej mimoriadnej schôdzi NATO na úrovni veľvyslancov. Z výsledku konzultácií bolo zrejme, že Slovensko sa prispôbi konaniu spojencov v NATO, čo sa týka evakuácie jednotiek ich krajín z Iraku. Vyplýva to z pokynu, ktorý dal predseda vlády veľvyslancovi v Bruseli. Toto riešenie síce možno s odstupom času nazvať „diplomatické“, ale bolo naozaj jediné možné rozumné – v tom čase.

■ CHÝBA NÁVOD

Uplynuli už dva týždne. Za tie dva týždne bolo povedané a napísané veľa. Ťažko však možno niekomu niečo vyčítať. O tom, že Spojené štáty na príkaz svojho prezidenta spustia raketový útok na autokolónu mimoriadne obľúbeného iránskeho generála v Bagdade, ako sa javí, nemal vopred vedieť ani generálny tajomník NATO Jens Stoltenberg. Dokonca je viac ako pravdepodobné, že o útok vopred nevedeli ani americkí kongresmani. To už je však iná parketa. Byť jedným z najvyšších ústavných činiteľov štátu je zodpovedná úloha. A nikomu na tejto pozícii nemožno zalievať, že sa usiloval v rámci svojich možností o jediné – dostať našich vojakov do bezpečia. Skúsenosť však poukázala na potrebu jednoznačného „manuálu“ pre takéto možné podobné udalosti v budúcnosti. Slovensko by malo mať „cestovný poriadok“, ako reagovať v prvých minútach, hodinách a dňoch. Nielen politicky, ale aj strategicky, a napokon určite tiež mediálne.

NA MARGO

Občania Chorvátska piateho januára 2020 v siedmich prezidentských voľbách v poradí rozhodli, že služobnú rezidenciu chorvátskych prezidentov na záhrebskom Pantovčaku na najbližších päť rokov obsadí kandidát ľavice Zoran Milanović. Niekdajší premiér Sociálnodemokratickej strany Zoran Milanović, ktorý sa načas vytratil z aktívnej politiky, tak oslávil svoj veľký politický comeback. V druhom kole triumfoval nad doterajšou hlavou štátu kandidátkou národno-konzervatívnej pravice Kolindou Grabarovou-Kitarovićovou, s ktorou mal ešte v časoch svojho aktívneho politického pôsobenia veľmi napäté vzťahy.

Milanovićov comeback

Milanovićovi prospela politická „abstinencia“, pôsobil uvoľnenejšie (než křčovitá Kitarovićová) a na rozdiel od svojho predošlého účinkovania potlačil v sebe prejavy svojej povestnej arogancie. Na druhej strane Kitarovićová sa v predvolebnom zápase evidentne necítila vo svojej koži, bola napätá a ešte viac afektovaná ako zvyčajne. Ako na potvoru sa jej počas kampane podarilo za krátky čas nakopiť preieknutia a trapasy, ktorými zaklinovala celú sériu podobných prešlapov sprevádzajúcich jej pôsobenie na Pantovčaku. Spomedzi nich stačí spomenúť len perlu vo vyhlásení počas predvolebného prejavu v Osijeku, kde sa chváľila, že údajne dohodla so zahraničnými partnermi možnosť zárobku pre Chorvátov vo výške osemtisíc eur cez internet. Počas tohto prejavu nepôsobila veľmi trievym dojmom, podobne ako ani pri viacerých ďalších predvolebných stretnutiach, kde rada predvzdvájala aj svoju lásku k spevu. J. Kitarovićovej.

Jej neúspech nemilosrdne zhodnotil analytik Pavle Kalinić, ktorý príčinu porážky vidí práve v nakopení faux pas z jej strany a v prejavení nedostatku intelektuálnej kapacity. Treba dodať, že voličské nie bolo jasným signálom, že sa afektovaná a prázdna Kolinda ľuďom prejedla, ale aj toho, že ľudia sú nespokojní so sociálno-ekonomickou situáciou. Hlas ľudu je posledným varovným signálom vládnucemu HDZ pred parlamentnými voľbami, ktoré môžu vyhrať liberáli. Viacero analytikov sa však zhodlo, že popri Kitarovićovej sebalikvidácii a všeobecnej frustrácii najdôležitejším faktorom, ktorý zamiešal voľby, bol protestný hlas za tretieho najsúspešnejšieho kandidáta Miroslava Škora, ktorý súperil s prezidentkou o konzervatívneho voliča. Škora, aj keď sa nedostal do druhého kola, predsa rozhodol voľby tým, že spolu s takmer deväťdesiatimi tisícmi voličov zneplatnil svoje hlasovanie dopísaním do volebného lístka, že volí kandidáta číslo tri. Milanović pritom vyhral voľby s rozdielom okolo sedemdesiat tisíc hlasov. Je to znak, že protestný konzervatívny hlas silnie; teraz však paradoxne dopomohol k víťazstvu liberálom.

Martin JARINKOVIČ

František ŠKVRNDA: Bezpečnostná situácia je najhoršia od čias rozpadu bipolarity

Po udalostiach v Iraku o bezpečnosti sveta iba snívame

Zhovárал sa Matej MINDÁR – Foto: Michaela KOLIMÁROVÁ, Karikatúra: Andrej MIŠANEK

O aktuálnych otázkach svetovej politiky sme sa porozprávali s doc. PhDr. Františkom ŠKVRNDOM, CSc. Ako absolvent Vojenskej politickej akadémie v Bratislave pôsobil vo vojsku a v bezpečnostnom sektore rezortu diplomacie. V súčasnosti prednáša na Fakulte medzinárodných vzťahov Ekonomickej univerzity v Bratislave.

• Ako možno z bezpečnostno-politického hľadiska hodnotiť vývoj vo svete v posledných rokoch? Existujú určité tendencie, ktoré majú prevažujúci a dlhodobější charakter?

Kroky, ktoré podniká Washington pod vedením Donalda Trumpa od januára 2017, prispeli k rastu napätia a chaosu vo viacerých regiónoch. Rad odborníkov považuje bezpečnostnú situáciu v posledných rokoch, ktorá je však výsledkom dlhších procesov, za najhoršiu od čias rozpadu bipolarity v medzinárodných vzťahoch. Ak by sme chceli stručne charakterizovať prevažujúce a dlhodobější tendencie, ide teda o rast nestability a zvyšujúci sa chaos vo svetovej bezpečnosti, čo sa prejavuje v menšej možnosti vypočítateľnosti budúceho vývoja.

• Ako možno hodnotiť vplyv politiky Donalda Trumpa na stav bezpečnosti vo svete?

S Trumpom prišiel na čelo zahraničnej a bezpečnostnej politiky USA človek, ktorý nemal nijaké skúsenosti v tejto oblasti. Jeho kroky sú sice bombastické, ale s mnohými prvkami intuície a deformovanej vypočítateľnosti. Je značne závislý od svojich poradcov a spolupracovníkov, ako aj od postojov, ktorý zaujímajú k problémom svetovej politiky a bezpečnosti na ministerstvách zahraničných vecí a obrany. To, čo sa deje v posledných rokoch vo Washingtone, opakujem, úzko súvisí s úpadkom moci a vplyvu USA, ktoré preferujú násilné riešenie problémov vo svete.

• Čo teda možno zahraničnej a bezpečnostnej politike USA vyčítať?

Začalo sa to bezprecedentným porušením medzinárodného práva pri bombardovaní Juhoslávie v roku 1999 (nepekne sa doň namočila aj vtedajšia slovenská vláda, ktorá umožnila prelet lietadiel zúčastňujúcich sa na bombardovaní cez naše územie). Pokračovalo to Afganistanom, kde USA pre svoju iracionálnu spupnosť „zapadli“ do najdlhšej vojny, aj keď nevyhlásenej, vo svojich dejinách. Gradovalo to inváziou do Iraku, po ktorej pre klamstvá o jej dôvodoch stratili punc dôveryhodnej svetovej supervelmoci. No a potom to boli útoky v Líbyi v roku 2011 a konflikt v Sýrii od roka 2014. Všetky uvedené vojny a konflikty boli a sú spojené flagrantným porušovaním medzinárodného práva. Nesmieme zabudnúť ani na zasahovanie Washingtonu do vývoja v iných štátoch aj nevojenskou cestou. Nemožno povedať, že ide o nenásilné zasahovanie, lebo je spojené so zneužívaním rôznych foriem tzv. mäkkej moci a ich doplnením sofistickým a skrytým násilím. Neraz je spojené s podporou rôznych podôb demonstrácií proti legitímnym vládam, pri ktorých sa nezdráhajú použiť ani násilie. Najvýraznejším prejavom takéhoto zasahovania sa stala v posledných rokoch Ukrajina, ale ide aj o Venezuelu a Bolíviu, prípadne aj nepokoje v Hongkongu. Nájdeme však mnoho ďalších „drobnějších“ prejavov zasahovania aj v štátoch EÚ, ktoré sú spojené s rôznymi vyhrážkami USA najmä v ekonomickej oblasti.

• Okolo Trumpa prebieha v USA i inde na Západe doslova mediálna vojna a asi ani jeden prezident USA v dejinách nezažíval takú ostrú kritiku doma a medzi spojencami...

Ani médiá v bývalých socialistických štátoch sa v osemdesiatych rokoch nevyjadrovali tak nevyberane o Ronaldovi Reaganovi, ktorý využil každú príležitosť na slovné útoky proti ZSSR, ako dnes Donalda Trumpa „hodnotí“ hlavný prúd na Západe. Excentrický, samofúby politický elév sa stal vďaka svojmu konaniu objektom nenávisťných mediálno-politických útokov. Za

Docent František ŠKVRNDA nepatrí k politickým analytikom, ktorých rád oslovuje mainstream ako politológov, ktorí vidia svet jeho očami.

mnohé si môže určitým spôsobom sám, lebo sa uchýľuje nielen k rôznym slovným útokom, ale aj rád „fabuluje“ – klame. Washington Post, ktorý D. Trumpa nemá rád, nedávno o ňom napísal, že už najmenej tisíckrát zaklamal (ak by to platilo čo aj len z tretiny, politika svetového rangu to vôbec necíti). Je jasné, že mediálne útoky na Trumpa nie sú dôkazom, že bezpečnostná situácia vo svete sa zhoršila len jeho vinou. Ameriku, ktorú chce znovu urobiť veľkou, „dostal“ v nedobrom stave (aj keď neoliberalní globalisti to nie sú ochotní pripustiť). Svojimi veľkohubými vyjadreniami však prispieva k zvyšovaniu politických zmätkov v USA i vo svete najmä tým, že hovorí a píše (na Twitteri) veľmi často, ale len krátko, a vo svojich výrokoch a hodnoteniach si občas sám už na druhý deň protirečí. Novým javom v politike Spojených štátov amerických po jeho nástupe do funkcie šéfa Bieleho domu sa stalo, že sice niečo povie alebo napíše, že chce urobiť, ale nakoniec to predstaviteľ ministerstva zahraničných vecí alebo ministerstva obrany bez okolov „uvádzajú na pravú mieru“. Dochádza k historickému paradoxu, lebo to, čo povie prezident USA, už aj na Západe platí občas veľmi krátko, a niekedy vôbec nie. Asi jedinou výnimkou je nátlak na zvyšovanie vojenských výdavkov členských štátov NATO v Európe, nákup vojenských tovarov a služieb z produkcie USA, zvyšovanie platieb za umiestnenie vojenských základní USA, vypovedanie medzinárodných zmlúv v oblasti odzbrojenia a pod. Je však „dojímavé“, ako sa D. Trump a demokrati zhodnú vo výraznom narastaní vojenských výdavkov v novom štátnom rozpočte, kde cítia

už nielen rusofóbiu, ale aj sinofóbiu. Konštantou je aj „neochvejná“ trumpovská línia podpory Izraela, ktorá je podporovaná najmä v kruhoch jastrabov bez ohľadu na ich politickú príslušnosť.

• Možno nejako súhrnne a stručne charakterizovať súčasné zahraničné a bezpečnostno-politické pôsobenie USA?

Vyšľušte do nebezpečného trendu, ktorý má tradície v kovbojskom správaní – najprv pre istotu vystrelím a potom sa pozriem, kto ma to vlastne „ohrozoval“. D. Trump ako by sa stal katalyzátorom rozpol-

Kríza v Sýrii sa stala najzložitejším ozbrojeným konfliktom 21. storočia. Nejde ani tak o rozsah bojov, ktoré boli väčšie v iných súčasných vojnách, ale o to, že do konfliktu sa zapojilo veľké množstvo aktérov tak domácich, ako aj regionálnych, a nakoniec aj mimoregionálnych – globálnych. K jednej z príčin tohto stavu patrí aj to, že Západ, vedený USA, zaujal k situácii, ktorá vznikla v roku 2011 v Sýrii dvojaký prístup a podporou sil, bojujúcich proti legitímnemu prezidentovi B. al-Asadovi, prispel ku skomplikovaniu vývoja, ale aj k podpore terorizmu. Zlom vo vývoji sýrskej krízy prinieslo zapojenie kontingentu ruských Vzdušno-kozmičských síl na pozvanie sýrskeho prezidenta od septembra 2015. Riešenie krízy podľa predstáv Washingtonu a jeho spojencov sa skončilo neúspechom. Pokoj v Sýrii je síce vzdialený, ale cesta k nemu ide po línií, ktorá vychádza z ruskej politiky.

• Kde sú na Blízkom východe ďalšie bezpečnostné problémy?

Najprv zdôrazním, že najhoršia teroristická organizácia v dejinách Islamský štát, ktorá prvýkrát dokázala ovládnuť aj určité územie a nastoliť na ňom svoju vládu, vznikla v podmienkach, ktoré sa vytvorili po invázii USA a koalície ochotných do Iraku. Je bezpečnostno-politickou záhadou, ako sa mohla sformovať takáto organizácia, ktorá sa stala horšou ako al-Káida, priam pod nosom spravodajských služieb a ozbrojených síl USA. Výsledkom boja, ktorý začal G. Bush ml. ako globálnu vojnu proti terorizmu, v čom pod iným názvom pokračoval aj B. Obama a dnes ho vedie aj D. Trump, sa stalo, že na Blízkom východe je oveľa viac terorizmu, ako bolo pred vojnou v Iraku. V Iraku vznikla po invázii USA a koalície ochotných najväčšia vlna terorizmu v dejinách s desiatkami tisíc obetí. Irak je okrem toho v súčasnosti štátom, ktorým zmietajú obrovské nepokoje a existujú pesimistické predpovede, že to môže viesť aj k jeho rozpadu. Už niekoľko rokov prebieha občianska vojna v Jemene – boj povstaleckých húsiov proti ústrednej prozápadnej vláde. Považuje sa aj za zástupnú vojnu šiitskeho Iránu so sunnitskou Saudskou Arábiou. No a, samozrejme, ak ide o boj proti Iránu, Washington tam nemôže chýbať – v tomto prípade je to len nepriamo. Zvláštny problém – trumpovské štádium choroby USA – iránskej traumy predstavuje politika, ktorú uskutočňuje Washington voči Teheránu. Zlým znakom je, že sa vyhŕaža nielen iránskej vláde, ale aj spojencom USA, ako aj iným štátom, ktoré nechcú podporovať túto scestnú politiku forsírovanú rôznymi sankciami. Zabitie popredného predstaviteľa Iránu sa venujú vaši komentári na inom mieste...

Napätá situácia pretrváva okrem spomenutých štátov najmä v Egypte, Libanone a Jordánsku. Zlé sú pomery Líbyi, ktorá patrí do väčšieho regiónu Blízkeho východu a severnej Afriky. Tam sú nepokoje od čias pádu režimu M. Kaddáfího, ktoré vtedajšia administratíva nositeľa Nobelovej ceny mieru B. Obama „oslavovala“ priam s atavistickou radosťou. Celkom nako- niec spomeniem Turecko, ktoré tiež patrí na Blízky východ. V jeho politike je mnoho protirečivých prv-

kov a niet ho za čo chváliť. No od pokusu o neúspešný vojenský prevrat v júli 2016, v ktorom mali prsty aj proratovski tureckí generáli, sa postupne vzdaluje od USA i NATO. Kritizuje sa za konanie v sýrskej kríze, ale nočnú moru pre vojenskú kšefty D. Trumpa predstavuje najmä nákup ruského systému S-400.

• A aká je bezpečnostná situácia na starom kontinente?

Je tu viacero bezpečnostných problémov, ale, našťastie, nie sú také vyhranené ako problémy v iných regiónoch sveta. Zvoľnila sa migračná kríza a zmiernil sa aj problém terorizmu, aj keď starosti nie sú zažehnané. K stabilite neprispieva dosah protiruských sankcií. Tie EÚ, poslušná radám z Washingtonu, nezmyselne predlžuje, ekonomicky škodiac pritom sama sebe. Protiruský charakter má aj tlak USA v energetickej oblasti, ktorý opäť hrozí škodami – zvyšovaním cien energií. Kapitulu samu osebe predstavuje rozťahovanie sa NATO pri ruských hraniciach. Len zaslepení atlantisti vidia v tom krok na zvýšenie bezpečnosti v Európe. Podporujú aj zvyšovanie vojenských výdavkov na nátlak D. Trumpa a broja proti akejkolvek vojenskej a bezpečnostnej spolupráci, ktorá nie je pod dohľadom NATO. Konkrétne možno ukázať na dve záležitosti, ktoré v Európe tiež vyvolávajú neistotu. Prvou je brexit a druhou je vývoj na Ukrajine.

• Existuje vôbec východisko z tejto ťažkej a zložitej situácie, z ktorej sme poukázali len stručne na niektoré kľúčové problémy?

Stav, do ktorého dospel svet, je výsledkom zhruba tridsaťročných procesov vo viacerých oblastiach. Myslieť si, že dnes je na svete sila, ktorá to zlepší ako mávnutím čarovného prútika, je naivita. Jedinou schodnou cestou, ktorá je však náročná a dlhšie trvajúca, je vytvorenie multipolárneho systému. Svoje miesto v ňom bude mať zaiste aj Západ. Treba však uvažovať o tom, že sa skončí dominancia USA a EÚ musí začať uskutočňovať vlastnú nezávislú zahraničnú a bezpečnostnú politiku. Len tak sa stane skutočne jedným zo štyroch centier svetovej moci, kam patria aj Čína (ČLR) a Rusko (RF). Nepôjde o automatický proces, ale bude vyžadovať zrejme aj novú generáciu politikov, ktorí nebudú žiť v nostalgii za svetovládny Západom, ale budú konať realisticky, v súlade s pomerom síl, ktorý sa vytvára, a s úlohami, ktoré doba stavia na program dňa.

Trpké osudy pomníka padlých Kremničianov v prvej svetovej vojne Turula nahradil dvojkríž, aj ten neprežil...

Text a foto: Milan RYBÁRSKY, predseda MO MS v Kremnici

Dramatické, pohnuté osudy nepreživali len vojaci na frontoch Veľkej vojny, ale – ako vidno na príklade pamätníka padlým Kremničianom – aj pomníky, ktoré vznikli na pripomenutie obetí a hrdinstiev vojakov. Tento pomník pôvodne postavili v roku 1899 neďaleko Anna kaplnky pri príležitosti päťdesiateho výročia prechodu divízie uhorských (maďarských) vojsk z Kremnice cez tunel na hrebeni Skalky do Banskej Bystrice, ktorá ustupovala pred rakúskou cisárskou armádou. Vztýčili ho na betónovom zvýšenom základe, ku ktorému viedol od cesty chodník ukončený schodmi.

Zhotovený bol z liatiny kombinovanej s oceľou a mal tvar ihlanovitého úzkeho pylónu vysokého okolo sedem metrov, na vrchole ktorého bol umiestnený staromaďarský mytologický vták turul z bronzu s rozťahnutými krídlami. V základovej časti v čelnom pohľade od prístupového chodníka bola tabuľa s nápisom v maďarskom jazyku: „Cez tieto neschodné cesty prešiel z Kremnice do Banskej Bystrice v slávnom boji za slobodu v rokoch 1848-1849 pod vodcovstvom generála Arthúra Gorgeiho a veliteľstvom plukovníka Ludvíka Aulichy s mnohými a veľkými prekážkami vytrvalo a šťastne zápasivšie v noci z 24.-25. januára r. 1849 oddiel našich hrdinských honvédov.“ Okolie Pamätníka malo parkovú úpravu s lavičkami.

Nielen vojaci na frontoch, ale i pamätníky na ich obete mali dramatické osudy.

nia hlavného banského a mincovného mesta Kremnice, na pamiatku vo svetovej válke – roku 1914-1918 – padlých obyvateľov mesta Kremnice“ a na druhej text v znení: „Sloboda a samostatnosť nášho národa a našej československej vlasti zrodila sa zo svetovej valky a preto s pietou myslíme na synov nášho mesta ktorí stali sa jej obeťami.“ Na ďalších dvoch tabuliach bol rovnaký text v nemčine.

Pomník slávnostne odhalili 27. októbra 1928. Pri tejto príležitosti mestské zastupiteľstvo zvolilo deväť čestných mešťanov. Prvým z nich bol prezident Československej republiky Tomáš Garrigue Masaryk a druhým vtedajší minister zahraničia Edvard Beneš. Po odhalení pomníka vo Zvolenskej doline konal sa lampiónový sprievod a ohňostroj. Večer o 20. hodine sa uskutočnila slávnostná akadémia „U Jeleňa“, ktorá sa opakovala na druhý deň.

Pri tomto dvojitom výročí mesta 28. októbra 1928 odhalili aj druhý kamenný pomník s mramorovým obložením na Hviezdoslavovho námestí. Pri tejto príležitosti boli domy ozdobené štátnymi i národnými zástavami.

Pomník pri Anna kaplnke bol evidovaný v Súpisne pamätihodnosti

mesta Kremnica. V roku 2006 v lete z pomníka vandali ukradli všetky bronzové tabuľky. Netreba dlho hádať, kde skončili. Zloději sa však nikdy nenašli. Dielo skazy pomníka bolo dovŕšené na jeseň v tom istom roku, keď počas víchrice zasiahli pomník hrubé padajúce stromy, ktoré ho dolámali na viaceré kusy. Uložené boli v Technických službách Kremnica, kde sú dodnes.

NIET PROSTRIEDKOV

Je smutné, že za uplynulé obdobie ani pri príležitosti storočnice Veľkej vojny a jej ukončenia sa nenašli finančné zdroje na obnovu a znovupostavenie pomníka pripomínajúceho padlých sedemdesiatich šiestich Kremničianov v prvej svetovej vojne. Keď pomník ešte stál, tak sa pri ňom častejšie zastavovali obyvatelia mesta i turisti a položením kyticky kvetov si uctili ich pamiatku. Miestny odbor Matice slovenskej usporiadal 21. novembra minulého roku besedu, na ktorej Milan Rybársky a jeho manželka Anna oboznámili prítomných s históriou pomníka a s menami padlých Kremničianov. Miestny odbor MS im po rokoch venoval aspoň tichú spomienku, lebo veniec nie je kde položiť.

NA OKRAJ

Spomalenie globálnej ekonomiky zákonite pociťujú i krajiny eurozóny, teda aj slovenské hospodárstvo, keďže v uplynulých desaťročiach sme sa viac spoliehali na výsledky zahraničného obchodu, a ten trpí negatívnymi dôsledkami obchodných vojen. O tom, že v roku 2020 nás nečaká vlnajší rast ekonomiky, vieme. Svedčí o tom aj schválený štátny rozpočet. Menová politika ECB našej ekonomike nalievamím obrovského množstva lacných peňazí a nízkymi či dokonca zápornými úrokovými sadzbami sotva pomôže. Pre trojpercentnú infláciu by sme potrebovali vyššie úrokové sadzby, ktoré však pri slabom ekonomickom raste a narastajúcej zadlženosti v krajinách eurozóny sa podľa vyjadrenia novej prezidentky ECB Ch. Lagardovej nedajú očakávať.

Obchodné vojny a globálny trh

A tak najdôležitejším faktorom rastu nášho HDP bude zrejme domáca spotreba, ktorú vláda podporila výrazným zvyšovaním plátov v štátnom a vo verejnom sektore o vyše dvadsať percent. V súkromnom sektore sa na náraste miezd o viac ako sedem percent podieľala i vyššia minimálna mzda, kam patrí aj toľko kritizované priplatky za prácu v noci a cez víkendy.

Slovenské domácnosti aj v tomto roku pociatia zvyšovanie cien všetkých druhov energií. Keďže náklady na energiu sú súčasťou všetkých predávaných tovarov a poskytovaných služieb, výrobcovia a poskytovatelia ich zo spomínaných dôvodov premietnu do cien predmetu svojho podnikania. O tom, že sa u nás zvýši miera inflácie, ktorá v eurozóne patrí medzi najvyššie, sa nepochybuje a nepomôže ju znížiť ani menová politika ECB. Ak bude spomaľovanie ekonomiky pokračovať aj v tomto roku, zamestnanci nemôžu počítať s podobným zvyšovaním miezd ako v minulom roku, čo napokon platí aj pre zamestnancov štátneho a verejného sektora, ktorých mzdy sú vyplácané zo štátneho rozpočtu. Ten bude v tomto roku určite deficitný.

Náklady na bývanie sa každoročne zvyšujú nielen pre nárast cien nehnuteľností, ale aj pre zvyšovanie cien všetkých druhov energií a v tomto roku aj pre drastické zvyšovanie dane z nehnuteľnosti. V tejto súvislosti je namiesto otázky, prečo majú obecní a mestskí poslanci súhlasiť s návrhmi starostov a primátorov na výrazné zvyšovanie sadzby dane z nehnuteľnosti od tohto roka? Odpoveď hľadáme v analýze príjmovej časti obecných a mestských rozpočtov. Daň z nehnuteľnosti patrí medzi bežné daňové príjmy spolu s miestnymi daňami a s podielovou daňou z príjmov fyzických osôb, ktorá predstavuje v príjmoch obcí a miest výrazne najvyššiu položku. Keďže starostovia a primátori nechcú znížiť rozsah poskytovaných verejných služieb, navyše majú vyššie náklady spojené so zvyšovaním mzdových energií rozhodli sa svojím poslancom predložiť návrh na výrazné zvyšovanie dane z nehnuteľnosti. Tá sa nebude zvyšovať o desiatu percent, ako sme boli doteraz zvyknutí, ale o jej násobky, čo môže v niektorých mestách zvýšiť daňovú sadzbu aj o vyše sto percent.

Robert HÖLZ

Podgorická verchuška završuje proces rozchodu s tradíciou Čiernej Hory

Postkomunisti chcú mať vlastnú cirkev

Martin JARINKOVIČ – Foto: agentúrny servis

Predvianočný pokoj v Čiernej Hore narušila vláda, ktorá sa usiluje o zmenu terajšieho stavu v cirkevnej oblasti. Vládnou väčšinou 27. decembra 2019 schválila zákon o slobode vierovyznania, ktorý vyvolal nepokoje nielen v parlamente, ale aj na priestranstve pred ním, kde sa podobne ako na viacerých miestach krajiny zhromaždili rozhorčení pravoslávni veriaci. Tento zákon bol totiž podľa viacerých vyjadrení poslednou kvapkou trpezlivosti Srbov v Čiernej Hore.

Len čo sa tvorca novodobej čiernohorskej nezávislosti dlhoročný premiér a aktuálny prezident Čiernej Hory Milo Djukanović ujal svojej prezidentskej funkcie, vyhlásil, že nastal čas zamerať sa na otázku čiernohorskej identity. Djukanović sa však touto otázkou zaoberá už od svojho rozchodu so Slobodanom Miloševićom. Otázka identity bola dôležitou súčasťou jeho kampane za vyhlásenie nezávislosti Čiernej Hory. Po jej realizácii pracoval na systematickom spretŕhaní všetkých väzieb na srbskú tradíciu Čiernohorcov.

NOVÁ IDENTITA

Djukanović premenoval i jekavský variant srbciny, ktorou sa hovori v Čiernej Hore, na čiernohorský jazyk, systematicky oslabil pozíciu cyriliky na prospech preferovanej latinky, jednoducho pustil sa do vytvorenia novej identity Čiernohorcov, ktorú buduje na desrbizácii Čiernej Hory a jej srbských historických koreňov. Posledným krokom v tomto zámere je vyrovnanie so Srbskou pravoslávnu cirkvou (SPC), ktorá je na území Čiernej Hory najpočetnejšou denomináciou, pretože sa k nej hlásia nielen veriaci srbskej národnosti, ktorých je štatisticky pomaly tridsať percent, ale aj väčšina veriacich z vyše štyridsiatich percent populácie krajiny, ktorá sa považuje za etnických Čiernohorcov. Djukanović v cirkvi, ktorá je zviazaná s pôvodnou identitou Čiernej Hory, vidí stálu hrozbu, a preto tejto, ako sa vyjadril „chrbtovej kosti veľkosrbskej ideológie“, vyhlásil vojnu. Inšpirovaný Petrom Porošenkom ohlásil v rodnom Nikšići v júni 2019 nevyhnutnosť obnovy vlastnej autokefálnej cirkvi. Treba podotknúť, že ide už o druhý pokus a zároveň definitívne

Duchovní a veriaci Srbskej pravoslávnej cirkvi v Čiernej Hore protestujú proti zákonu o vierovyznaní, ktorým čiernohorská vláda prakticky likviduje túto cirkev v Čiernej Hore.

priznanie krachu prvého podobného pokusu, ktorý má svoje korene v deväťdesiatych rokoch 20. storočia, keď bola „obnovená“ čiernohorská pravoslávna cirkev. Dnes sa táto cirkev s odhadovaným počtom päťdesiatich veriacich na čele s metropolitom Michailom – Mirašom Dedeićom, človekom pochybnej povesti, zrejme nemôže viac spoliehať na Djukanovićovu priazeň.

NADIKTOVANÁ VIERA

Prvým krokom k zamýšľanému riešeniu cirkevnej otázky má byť nedávno schválený zákon s cynickým názvom o slobode vierovyznania, podľa ktorého má štát „znárodniť“ všetok cirkevný nehnuteľný majetok, teda najmä budovy chrámov a kláštorov, ktoré boli postavené pred rokom 1918. Podľa predkladateľa sa tým odstráni domnelá krivda spáchaná na Čiernej Hore a jej údajne autokefálnej cirkvi existujúcej do zjednocujúcej synody so SPC v roku 1918 po vzniku Juhoslávie. Zatiaľ sa len špekuluje, ako štát naloží s týmito

majetkom, dá sa však logicky očakávať, že tento majetok bude po nutnej organizačnej príprave zverený do užívania novosformovanej Pravoslávnej cirkvi Čiernej Hory. Táto cirkev by mala podľa Djukanovića odstrániť hlboký rozkol v spoločnosti a zároveň byť nástrojom štátnej politiky sociálneho experimentu zameraného na doformovanie čiernohorského národa, ktorý bol ešte v nedávnej minulosti väčšinou svojej populácie chápaný ako súčasť širšieho srbského historického etno-kultúrneho priestoru. V tejto súvislosti sa v srbskom mediálnom priestore objavili špekulácie, že hlavou novoprotjektovanej cirkvi by sa mohol stať metropolita Amfilohije, najvyšší predstaviteľ organizačnej štruktúry SPC v Čiernej Hore, ktorý stojí na čele čiernohorsko-prímorskej metropolie SPC. Fámly sa odvolávajú na dobré vzťahy metropolitu s Djukanovićom.

Čiernohorský režim by sa tak mohol cestou vnútorného prevratu zmocniť kontroly nad hotovou štruktúrou

najpočetnejšej cirkvi, čím by zabil dve muchy jednou ranou. Sám Amfilohije, človek imponujúcej duchovnej dôstojnosti, stojaci na čele odporu voči zámerom vlády, však podobné špekulácie popiera.

SVETLO DO ZÁPASU

Metropolitova argumentácia pritom vrhá do tohto zápasu neocentelné svetlo. Amfilohije neutralizuje hlavnú tézu vlády o odstránení krivdy na údajne autokefálnej čiernohorskej cirkvi, ktorá však z hľadiska pravoslávneho kanonického práva nikdy nebola de jure potvrdená. Po zániku srbského patriarchátu so sídlom v Peči počas tureckej poroby ostatok organizačnej štruktúry srbskej cirkvi na území dnešnej Čiernej Hory pretrval v podobe metropolie, ktorá dnes nesie meno čiernohorsko-prímorská. Táto metropolia bola označovaná za čiernohorskú cirkev a jej domnelá autokefálnosť sa odvodzovala práve od skutočnosti, že bola zvyškom zrušeného srbského patriarchátu. Po tom, čo došlo k vzniku Juhoslávie, sa vytvorili podmienky na obnovu jednoty SPC, ktorú sa prihlásili na riadnej cirkevnej synode predstavitelia pravoslávneho duchovenstva v Čiernej Hore. O krivde tak nemôže byť reči, pričom Amfilohije poukazuje na unikátnu skutočnosť, že v Čiernej Hore sú zástancami „obnovenia“, resp. vytvorenia čiernohorskej cirkvi práve bývalí komunisti na čele s ateistom Djukanovićom. V tejto súvislosti treba poukázať aj na dvojaký meter západného „svetového spoločenstva“, ktoré účelovo ignoruje emancipačné túžby niektorých starých národov, napr. Kataláncov, a inde z politických dôvodov podporuje umelý separatizmus.

GLOSA

Všetci vieme, kto bol François Voltaire, francúzsky filozof a osvietenec. Uštípačný a vtípačný nekoronovaný kráľ filozofov. Muž, ktorý nemal rád kráľov, pápežov ani kardinálov a oni mu to opätovali. Až na jednu výnimku – bol veľkým obdivovateľom ruskej cárovnej Kataríny Veľkej pre jej osvietenosť. Dokonca jej v jednom liste napísal, že by malo byť podľa nej pomenované aj niektoré súhvezdie na nebesiach, aby aj odtiaľ mohla sledovať a pozorovať život na zemi a byť príkladom pre všetkých monarchov. Táto vzdelaná a rozhladená panovníčka mu však odpísala: „Neposielajte ma, milý pane, medzi tých hadov, jašterice, rakov a iné zvery... tam hore. Ja chcem žiť tu na zemi medzi ľuďmi...“

Aktuálny Voltaire

A tak sa stalo, že ju nenachádzame v horoskopoch a nedozvieme sa nič o tom, ako by to bolo s nami, ak by sme sa narodili v jej znamení. Voltaire sa však stal slávnym nielen tým, že ospevoval ruskú imperátorku, ale najmä svojimi dielami, pamfletmi a divadelnými hrami, v ktorých nemilosrdne ťal do živého náboženským a politickým fanatikom, veľmožom, pápežom, kardinálom, mníchom..., ktorí nežili tak, ako im prikazovala ich viera a politická zodpovednosť voči svojim národom a spoluveriacim. Všetkým, ktorých spájalo jediné náboženstvo – peniaze, moc a radovánky. Niektoré jeho myšlienky a citáty sú nadčasové a preniesli sa až do našich čias. Akoby do nich dovidel. Zaujmal ma jeden z nich: „V živote narazíte na dva druhy zlodějov. Bežný vám ukradne peniaze, hodinky koňa... Je tu však aj politický zloděj. Ten vás dokáže pripraviť o vašu budúcnosť, o vaše sny, znalosti, ukradne vám vašu mzdu, vzdelanie, zdravie, zbaví vás sily, energie aj úsmevu na tvári. Rozdiel medzi týmito zlodějmi je v tom, že ten obyčajný si vás vyberie, aby vás okradol, toho politického si vyberáte sami (dobré si to pripomínať pred blížiacimi sa voľbami). Bežného zlodēja polícia naháňa, toho politického..., no, to už posúďte sami...“

Ak by sa ma niekto spýtal, z ktorého diela som vydoloval tento citát, musel by som priznať, že neviem. Prišiel mi mailom medzi ostatnými kolujúcimi a migrujúcimi myšlienkami a zaujal ma. Ak to povedal aj niekto iný ešte pred Voltairom alebo až po ňom, nie je dôležité. Dôležitejšie je, že vystihuje aj dnešok. No a tá Katarína, o ktorej som sa zmienil? Tá dokázala ostro zúčtovať s každým zlodějom – obyčajným, aj tým politickým. Neraz aj katovskou sekerou...

Rudolf SLEZÁK

Ilustrácia: Lubomír KOTRHA

HĽADÁ POLITIKA, KTORÝ NEKLAMEL...

Peňazokazectvo na hrade Jasenov potvrdzujú aj archeológmi objavené dôkazy

Falošné mince majstra Mikuláša

Marián ŠIMKULIČ – Foto: autor a Emil SEMANCO

Súčasťou tohtoročných Medzinárodných dní múzeí bola v humenskom Vihorlatskom múzeu výstava Archeológia horného Zemplína – od pravku po novovek. Z obsažných artefaktov, ktoré ilustrujú spomínané obdobie v tejto lokalite, nás zaujali vystavené téglíky a falošná minca, ktoré sa viažu k zrúcaninám neďalekého Jasenovského hradu a jeho histórii.

Ešte nedávno boli zrúcaniny Jasenovského hradu zďaleka ukryté očiam širokej verejnosti. Len miestni vedeli a z nemnohých kontúr dokázali v spleti stromov identifikovať miesto, kde stál. Vďaka obci a Združeniu na záchranu Jasenovského hradu sa zrúcaniny otvorili očiam návštevníkov.

■ Z HMLY VEKOV

Začiatky výstavby hradu sú dost nejasné a odvolávajú sa na pramene, ktoré nie sú historicky doložené. A tak považujeme za vierohodné, že pravdepodobne ho nechal vystavať Peter, syn Petěňa, na konci 13. storočia. Na obdobie jeho vzniku poukazuje aj pôdorys najstaršieho jadra hradu, pozostávajúceho z obvodového opevnenia s trojuholníkovým pôdorysom a so štvorcovou vežou vedľa vstupnej brány. Ako konštatujú Michal Slivka a Adrián Valášek, prístupová cesta viedla popri južnom obrannom múre, pod vežou sa ostro zatáčala doľava a ústila k hradnej bráne. Takto bola dômyselne chránená nielen z hradieb, ale i z veže. Okrem kamenných objektov boli v interiéri hradu umiestnené aj drevené obytné hospodárske budovy. Jasenovský hrad spolu s Brekovským hradom zabezpečovali starodávnu obchodnú cestu vedúcu z Humenného popri Laborci smerom na poľský Halič. A keďže vlastníkom hradu bol Peter Petěň, ktorý sa vzbúril proti kráľovi Karolovi Robertovi z Anjou, kráľ mu hrad zabavil (podobne ako Brekovský hrad) a daroval ho Filipovi Drugetovi ako odmenu za víťazstvo pri Bačkove, kde porazil práve vojská spomínaného vzbúrenca. Hrad prvýkrát uvádzajú písomné pramene v roku 1328 ako „castrum Jezenev“. Jasenovský hrad sa takto stal majetkom Drugetovcov, ktorí ho vlastnili až do roka 1644.

■ FALŠOVATEĽSKÁ ŽATVA

Po bitke pri Moháči v auguste 1526, v ktorej v boji proti tureckej presile zahynul sám kráľ Ľudovít II., panovalo v Uhorsku dvojládnie. Časť šľachty podporovala Jána Zápoľského, druhým kandidátom na trón bol rakúsky vojvoda Ferdinand Habsburský. Najmocnejší feudáli využili situáciu a preživali zlatý vek razením falošných mincí pochybnej kvality. Bolo to celkom jednoduché. Mincový krúžok sa vystrihol alebo vyrazil z medeného plechu. Potom majstri špeciálnymi razidlami zhotovili reliéf. Všetko ešte pokryli tenkou vrstvou naozajstného zlata alebo striebra rozpusteného v teplej ortuti. Tá sa vypaľovaním odparila, takže stačilo už iba vyleštiť povrch a falošné mince boli na svete.

A ako sa do toho zaplietli Drugetovci? Jasenovský hrad postupne rozširovali. Ten z konca 13. a zo začiatku 14. storočia mal ešte tvar trojuholníka, na prelome 15. a 16. storočia ho prestavali: pribudli dve veľké delové bašty. Múry nového opevnenia vytvorili ďalšie predhradie. Začiatkom 17. storočia hrad spevnili vtedy módnym hviezdicovým spôsobom, takže dokopy tvoril skoro hektár opevnenej plochy. Aj napriek tomu to nebol strážny hrad, ale obytný sídelný hrad, obohaný hradným múrom, ktorý za čias panovania Drugetovcov vo dne v noci strážili pätnásť hajdúsi. V čase nebezpečenstva slúžil ako skrýša, ale aj úschovňa cenností kostolov a tých šľachticov, ktorí hrad nemali. Šľachtici i predstavitelia farností v kostoloch sa nádejali, že ich cennosti tak budú v bezpečí. Ale mýlili sa. Jeden z Drugetovcov – Anton, dal údajne roztrvať cirkevné klenoty za päťdesiat tisíc zlatých. Ďalší komplic rekviroval kostolné zvonky, aby mali dostatok medi. Majiteľ hradu Gabriel Druget rukami majstra

Jasenovský hrad vďaka archeológom potvrdzuje historické dohady.

Archeologička Ivana STRAKOŠOVÁ ukazuje na falošnú mincu.

Alexander DAŇO ukazuje miestnosť, kde sa falšovali mince.

Nájdené mince z čias Ľudovíta II. a Mateja Korvína. V dolnom rade uprostred falošný poľský groš.

Mikuláša a jeho pomocníkov zlato miešali s medou a zo zliatiny razili falošné mince.

■ LELESKÝ KONVENT

Napriek dvojládniu sa Ferdinand Habsburský a Ján Zápoľský dokázali zhodnúť na jednom – proti peňazokazcom treba tvrdo zakročiť! Fakticky sa to však stalo až po tom, čo Ferdinand I. upevnil svoju moc. V konkrétnom prípade zakročil nie priamo proti Drugetovcom (potreboval sa predsa oprieť o podporu šľachty), ale proti falšovateľom. V roku 1551 vyzval Leleský konvent, aby dal pochytať majstrov, ktorí falšovali mince pre Drugetovcov a uväznili ich. Na tento príkaz vyberač tridsiatku v Humennom posadil do chládku majstra Mikuláša. Na žiadosť Gabriela Drugeta však dvorský sudca Mikuláša prepustil a ten sa znovu ocitol na Jasenovskom hrade s varovaním svojho veľkomožného pána, že sa bude musieť skrývať a na hrad bude chodiť len večer a potajomky. Majster Mikuláš bol vďačný aj za to, keď Gabriel Druget ho dostal zo žalára. Oba si však uvedomovali, že ak sa kráľ dozvie o tom, že napriek jeho príkazu vyslobodili väzňa, už ho Druget nebude môcť ukrývať ani chrániť, ak sám nechce upadnúť do nemilosti panovníka. Čoskoro sa tak stalo a Mikuláša odvliekli na Šarišský hrad. Keďže už mal svoje

roky, rozhodol sa vypovedať dobrovoľne. Dúfal, že ho nenatiahnu na škripec, či mu, nebudaj, nebudú lámať kosti na kolese. Z výsluchu vyšlo najavo, že sa vyučil za rytca, ako tovariš precestoval Nemecko, robil sochy i sarkofágy. Bol vážený mešťan. Priťažilo mu, že ovládal remeslo, po ktorom bol práve veľký dopyt. Keď sa zdráhal, vraj ho zbili a vyhrážali sa mu smrťou. Jedny pramene uvádzajú, že ho po súdnom procese popravili v roku 1551 na rínku v Prešove. Iné tvrdia, že na hrade Šariš ťažko ochorel, a keďže nie je známe naplnenie rozsudku, zrejme umrel vo väzení...

A ako skončil veľkomožný Gabriel Druget? Aj proti nemu v rámci vyšetrovania falošnej razby mincí vznikli obvinenie. Ale až po jeho smrti a bez následkov voči ostatným členom rodu. Určite k tomu prispela aj pozostalosť – zlaté nádoby, šperky a osemdesiat tisíc pravých florénov. Kráľ aj preto následne vydal listinu, ktorou mu udelil milosť za spáchané činy proti Jeho Veličenstvu a korune.

■ KEĎ ŠTASTIE ŽIČÍ

Napriek dobrému opevneniu a výhodnej polohe Jasenovský hrad nikdy nemal veľký strategický význam. A keď ho v roku 1644 dobyli a zničili vojská Juraja Rákociho, ostali z neho

iba ruiny. Až na začiatku 20. storočia na podnet posledného šľachtického majiteľa Gejzu Andrášiho niekoľko objektov zastrešili, zakonzervovali niektoré hradobné múry a upravili vstupnú časť. Ďalší postup rekonštrukčných prác znemožnila prvá svetová vojna. O záchranné práce z posledných rokov sa pričínili obec Jasenov a Združenie na záchranu Jasenovského hradu.

Archeologička Vihorlatského múzea PhDr. Ivana Strakošová dala na hrade vykopat' niekoľko sond. Našli sa črepy, klince, zvyšky rozličných nástrojov a zbraní, mince uhorských panovníkov, ba našiel sa aj poľský groš – medená, natenko postriebrená falošná minca majstra Mikuláša. Nebol to však jediný dôkaz. V sonde južného cípu vonkajšieho opevnenia bol na podlahe pod nánosmi času popol, železná troska, jasné dôkazy o kováčskej dielni. Takto nálezy opisuje historik Pavel Dvořák vo svojej knihe Stopy dávnej minulosti 7 – Slovensko na konci stredoveku: „Archeologička Vihorlatského múzea skúmala hrad Jasenov v deväťdesiatych rokoch minulého storočia. Nebol to jednoduchý výskum – výskum hradu nie je nikdy jednoduchý, zrúcané múry sa navrhli do hrubých vrstiev, pod ktoré sa možno dostať len cez hlboké sondy alebo na miestach, ktorým sa sútiny nejako náhodou aspoň sčasti vyhlí. Ak archeológ nemá milióny (a tie nemá takmer nikdy), nie je pri výskume hradu slobodný, musí hľadať najschodnejšiu cestu a mať aj trochu šťastia. Pôvodne sa na Jasenovskom hrade mal uskutočniť „miliónový“ výskum pred plánovanou konzerváciou a čiastočnou rekonštrukciou zrúcaniny. Z krásnych plánov však zišlo, a tak Ivana Strakošová musela postaviť svoj výskum na správnom odhade a šťastí. V roku 1999 vykopala sondu číslo XVII v južnom cípe vonkajšieho opevnenia. Je to pôsobivé miesto, dýcha tjomstvom, no najmä – zakrýva ho málo trosiek, miestami iba niekoľko centimetrov nazbieraných nad podlahou, na ktorej sa dala rozoznať prepálená plocha, popol, železná troska, kusy pásoviny, črepy, na prvý pohľad stopy po kováčskej vyhni. Lenže v sutinách ležali aj zlomky zvláštnych sivých, kvalitne vypálených nádob. Mali tvar pohárika s hrubými stenami a trojuholníkovým ústím. Ich povrch bol poznačený veľkou žiarou a boli na ňom zvyšky striebrištieho kovu, ako sa ukázalo neskôr cín, zinku a olova. Boli to zlievačské téglíky, v ktorých sa tavil kov na pozlacovanie falošných mincí.“

Dôkaz ako hrom. Málokomu sa podarí, aby mohol svoje teoretické predpoklady potvrdiť archeologickým priskumom. Potvrdilo sa, že šťastie praje pripraveným.

Takmer dvadsať rokov od spomínaného nálezu sa šťastie znovu priklonilo na stranu Ivany Strakošovej. Pri archeologickom odkrývaní minulosti našla na ďalší objav – štvorcovú vežu i vstupnú bránu do pôvodného najstaršieho jadra hradu, ktoré boli chránené obvodovým opevnením s trojuholníkovým tvarom. Sonda bola situovaná na nádvorie juhozápadnej bašty pri vstupe do jadra hradu. Mala nepravidelne lichobežníkový tvar s cieľom zachytiť úroveň vstupu do najjužnejšej bránovej bašty južnej časti opevnenia hradu a uloženia základového muriva veľkej hranolovej veže do podlažia. Ako zo sondy vyplynulo, hranolová veža bola postavená na skalnom podlaží. Novým zistením bolo odkrytie opracovanej skálnej steny v západnej časti sondy, ktoré napovedá, že pravdepodobne ide o stenu pôvodnej priekopy pred vstupom do najstaršej časti hradu.

Prvé číslo Slovenských pohľadov patrí jubilujúcemu osemdesiatnikovi Najstarší slovenský časopis si uctil Petra Jaroša

Ján ČOMAJ – Foto: Peter PROCHÁZKA

Nie preto, že je členom redakčnej rady Slovenských pohľadov, ale jednoducho preto, že to inak nemôže byť, že si to zaslúži a že je to celkom prirodzená vec: prvé tohoročné číslo Slovenských pohľadov sa z veľkej časti venuje osobnosti slovenskej prózy a filmového umenia spisovateľovi a scenáristovi Petrovi JAROŠOVI, mužovi, ktorý sa už vyše polstoročia zapisuje do kroniky slovenského umenia v tom najlepšom slova zmysle. Peter Jaroš, jeden z najzrelších plodov slovenského románu, poviedky a filmovej scenáristiky, syn podtatranskej obce Hybe, odkiaľ ako zázrakom sa do sveta slovenského umenia a vedy vyvalil tucet známych osobností, Jaroš medzi nimi.

Ešte, našťastie, žijú medzi nami ľudia, čo si Jarošov príchod nových prozaikov, vlastne vstup jednej novej generácie do literatúry, pamätajú. Anton Hykisch, Ján Johanides, Peter Balgha, Jaroslava Blažková, on s novelou Popoludnie na terase poznačili šesťdesiate roky podobne ako filmári, Galandovci a ďalší literáti, výtvarníci, hudobní skladatelia, publicisti... Nenadarmo sa tomu desaťročiu hovorí čas obrody.

■ VYSKLADANÉ JAROŠOM

Jarošov vstup do literatúry bol taký očividný a nasledujúce roky také tvorivé, že sa mu pri jeho osemdesiatke venuje dvadsať autorov, slovných dám a pánov, ktorí už nemajú čas len tak vypisovať do časopisov: Anton Hykisch, Ján Tazberík, Dušan Kerný, Peter Cabadaj, Mária Bátorová, Ján Kačala, Oto Kořínek, Milan Zelinka, Zuzana Tatárová-Gindlová, Jozef Heriban, Gabriela Rothmayerová, Peter Holka, Alexander Ilečko, Jaro-

slav Rezník, Anton Baláž, Andrej Ferko, Ivan Hudec... Jaroš ako téma. A aj tak zostali utajené črty, aj tak sa všetko nepovedalo a aj aj tak je v čísle dosť miesta, aby sa ozvali aj iné témy, povedzme súvisiace s Tomášom Winklerom, dávnym spolupracovníkom Slovenských pohľadov, aby sa nevytratili recenzie a stále rubriky: Úvodník, Recenzie, Laboratórium, Správy z výstav, Ohlasy, Antikvariát, Spoza Moravy, Lechárňeň, Pripomínáme si... A poézia, výtvarné dotvorenie čísla, kto by to povedal – Petrom Jarošom. Aj dávný rozhovor Petra Jaroša s nedávno vyznamenanou rozhlasovou publicistkou Šajdovou, škola pre žurnalistov, ako robiť rozhovory. A ešte pár vecí od Jaroša. Všetko sa to vyskladalo. Všetko to láka.

■ PESTRÝ OBSAH

Dá sa povedať, že prvé tohoročné číslo Slovenských pohľadov má ústrednú tému, vlastne hneď dve – o to pestrejšie bude februárové vydanie. Závažnú publicistiku

Spisovateľ Peter JAROŠ a jeho tvorba je „ústrednou témou“ prvého tohoročného čísla Slovenských pohľadov.

Jarošov román Tisícročná včela a jeho filmová adaptácia sprevádzajú už druhú generáciu Slovákov.

reprezentujú prvé tri eseje: úvodník Dušana Kerného Čím nás oslovujú sochy a ľudia, Jána Švantnera Malé vyznanie (zamyslenie o odovzdávaní vianočných cien Slovenských pohľadov) a Čomajova esej Otrásné odhalenia jednej jesene. A poézia: verše Jána Buzássyho Áno, meč a Michala Záletu Ruky. Peter Cabadaj sa zamýšľa nad revoltujúcou literatúrou prevratového obdobia pred tridsiatimi rokmi. Čerstvý nositeľ Ceny Ladislava Mňačka Slavo Kalný prináša reportáž Dražba, talianskeho básnika Corrada, Peter Tollarovič interpretuje báseň Vojtecha Mihálika Večer pred

odchodom. Ján Kačala si berie na starosť predstavovanie slovenských jazykovedcov 20. storočia – teraz Vincenta Blanára. Paula Sabolová prináša prózu Kráľičie údolie a Ľuba Šajdová pokračuje vo svojich excelentných rozhlasových rozhovoroch – tentoraz s dirigentom Z. Macháčkom. Nasledujú tri eseje Tibora Kočíka, článok Júliusa Lomenčíka O porozumení básne v školskej praxi a poézia Jozefa Trtola. Andrea Lesková sa zamýšľa nad odcudzením človeka v súčasnom svete, Ivan Hudec prekvapuje priam neuveriteľnými kuriozitami, ktoré postrehol v súčasnosti, a Miroslav Pius sa vracia k svojim príbehom a odkrýva nám ich pozadie. J. F. Apolkin nazýva svoje satirické verše Z hadej papuľky, po čom nasledujú zamyslenia nad tvorcami zo susedstva: esej Andriana Turana Karel Čapek – renesančný umelec a veľký vizionár, Milana Blahynku Klúč k dielu Milana Kundera a básne talianskeho poeta Corrada Colonna, ktorý časť života prežil na Slovensku.

Historik Ivan Mrva recenzuje zborník z konferencie Panslovenskej únie a nasleduje rubrika kratších recenzií knižných noviniek. Číslo uzatvára širšia správa šéfredaktora o udelení výročných cenách SP, tri informatívne články z umeleckého života na Kysuciach a stále rubriky SP.

Je prakticky ešte stále začiatok roka. Oplatí sa zamyslieť, či euro dvadsať za číslo SP nestojí za pohodlie, že vám každý mesiac prídu do poštovej schránky bohaté, rokami overené a večne mladé Slovenské pohľady.

Milan KENDA: Gúľala sa ku mne guľa, vydavateľstvo Daxe, Bratislava 2019

Ako sa vyvoláva detská zvedavosť

KNIHA TÝŽDŇA

S týmto hravým a fantáziu podnecujúcim titulom vyšla nová kniha Milana Kendu. Čitatelia poznajú jeho tvorbu pre desiatky, doteraz mu vyšli štyri knihy a časopisecky jedenásťtisíc textov, v Slovenskom rozhlase mu odvysielali poviedku i viacero umelecko-dokumentárnych pásiem. Za svoju tvorbu dostal niekoľko ocenení, vari za najvýznamnejšiu možno považovať Cenu Slovenskej akadémie vied za popularizáciu vedy.

Milan Kenda totiž dokáže priblížiť zjednodušenou formou zložité problémy z oblasti biológie či zoológie, ktorú pôvodne vyštudoval. Svoje znalosti zúročil aj vo svojej šiestej knižke pre deti Gúľala sa ku mne guľa, ktorá vyšla vo vydavateľstve DAXE. Viaceré básne obsahujú zmienku o nie bežných zvieratkách, akými sú pytón, varan, moskyt, netopier, o savane či klíme. Samozrejme, v dieťati nezvyčajné slovo vyvolá zvedavosť, a tak sa pýta rodičov, starých rodičov alebo učiteľov na jeho význam. Rozširuje si tým vlastné poznanie a obohacuje slovnú zásobu. Už len samotný názov knihy podnecuje fantáziu. Veď taká guľa má veľa podôb. Môže to byť guľatá lopta, kľbko špagátu či niť, snehová guľa, vianočná ozdoba, ale aj guľa – školská známka päťorka. Inšpiráciou na napísanie vtipných, no aj poučných veršov sa mu stalo jeho vlastné detstvo, spomienky na mnohé huncútstva a dobrodružstvá z čias, keď začal chodiť do školy. Školákom, deťom od šiestich do ôsmich rokov je určená táto zbierka rýmov a prekáračiek šarvancov i slečieniek. Autor sa v doslove knihy priznáva, že aj on v detstve rád čítal knihy, najmä od majstra pera Dominika Štubňu-Zámostského, ktorému uverejňovali verše v rôznych detských časopisoch. Pôvabné farebné obrázky výtvarníka Jána Mikulčíka podporia fantáziu detí a tie isto rady siahnu po tejto novej príťažlivej knižke, ktorá im spríjemní chvíle a umožní rozšíriť si slovnú zásobu a vedomosti vôbec.

Anna SLÁVIKOVÁ

MEDAILÓN

Početná literárna rodina sa nám pred očami scvrkáva, ak sa len pera nechytí daktorý z najmladších Ferkovcov. Po všeobecne známych – Vladimírovi, Milanovi a Jergušovi, ostane na literárnom fronte iba jeho brat, v civile docent matematiky. Autor zakázaných filmov a trezorových diel. Ak priechny, tak pre pravdu, ak trezorový, tak pre úprimnosť. Keď mu však čosi vyjde, súčasný zberači uznani sa zatrasú: Andrej FERKO si odnáša napriek všetkým neprajnostiam palmu literárneho víťazstva.

Jubilant z rodu Ferkovcov

Aj keď ho povolanie zväzuje, lebo mu odovzdáva maximum pozornosti a času, veď okrem toho, že je vysokoškolský učiteľ počítačovej grafiky na katedre algebry, geometrie a didaktiky, preniesol skvosty slovenského droťárskeho umenia do priestorovej počítačovej podoby, dvadsať rokov organizuje v Bratislave medzinárodnú konferenciu počítačovej grafiky – aj vďaka tomu sme rýchlo dobehli svet, nachádza si čas aj na literárnu tvorbu. Už v roku 1977 mu vyšli prózy Jemná cesta, onedlho zbierka poviedok Stopa a novela Proso, po roku 1990 prózy aj so satirickým tónom Sumaroid, Čobogaj, Noha pod klobúkom, literárne spracovanie dejín prvých kresťanov, s otcom Vladimírom napísali dnes už klasickú a filmovanú knihu o slovenských droťároch – román Ako divé husi, drsné dielo Balada o doktorovi Husákov, poviedky Orbis dictus, publicistickú knihu O historickom bezvedomí, s J. Drgoncom satiru Jánošíkova banka, niekoľko kníh pre deti, niekoľko drám, skvelú novelu, ktorá žala ceny – Najsmutnejší príbeh lásky, má ceny vydavateľstiev a Literárneho týždenníka a veľa prác, ktoré zostali v trezoroch, lebo aj dnes sú ľudia, čo sa boja pravdy. Andrej, jeden z Ferkovcov, poctivý Slováč z Kysúc, mnohým prekáža. V tom sa veľa nezmenilo. Aj preto mu zaželajme k šesťdesiatpäťke dobré zdravie! Treba ho tu.

(jč)

HUMORESKA

Zemeguľa je zachránená. Krvopotné úsilie klimatickej ekozáškoláčky Grétky a jej obdivovateľov prinieslo ovocie. Podľa britských novin Times vedci zistili, že metabolizmus hlavných likvidátorov ozónovej vrstvy turov domácich, čiže hovädzieho dobytky, sa dá upraviť. Metán v ich výfukových plynoch klesne o tridsaťosem percent, ak sa im do žrádla pridá cesnak a citrónový extrakt. Americkí vedci krmili hovädzí dobytok riasami, zníženie produkcie, slušne povedané metánu, bolo len tridsať percent. Pokusy s pridávaním škoric, karí korenia a oregana zatiaľ nie sú vyhodnotené. Počet hovädok vo svete je 1,3 miliardy, ročne

údajne uvoľnia do ovzdušia stodvadsať miliónov ton metánu. Pre rok 2020 máme prvých kandidátov na Nobelovu cenu. Nobelovu cenu za chémiu, fyziku alebo za mier.

triny už poriadne zdrazilo, od mája poskočí plyn, pekne sa vrátíme k polienkam. Staršie domy ešte majú pivnice, kam sa navážalo uhlie a drevo. V nových panelákoch bude

nie kalamitného dreva zabudli na možnosť jeho využitia vo verejnej doprave. Pred vojnou i počas vojny autobusy na drevoplyn boli bežné v celej Európe. V takom Švédsku

permanentku zloží pol kubika metrovice na dvore dopravného podniku. Pokus Škodovky vyrobiť osobné auto na drevoplyn sa neujal. Auto malo názov Škoda Rapid. História sa možno zopakuje.

S emisiami si netreba robiť starosti. Už teraz sú normy na emisie pri spaľovaní biomasy podstatne väčšie ako u palív na báze ropy, oxid uhličitý sa pre istotu nehodnotí. Jednoducho u takzvaných obnoviteľných zdrojov sa emisie nebudú hodnotiť vôbec, čiže sa vykáže nula. Ekogrétkisti budú jachať do Ameriky na parníkoch, na železniciach si budú pufkať staré dobré parné rušne. A štatisticky vykážeme, ako sme zachránili planétu.

Milan ČASNOCHA MIKŠ

Ako kalamitnými polenami zachrániť planétu

Ekozáškoláčka sa zatiaľ nedozvedela, že na Slovensku štátny lesný podnik ponúka na kúpenie drevo v akcii Drevo z kalamit pomáha. Dvestotisíc kubíkov. Grétke hrozí infarkt. Biomasa pri spaľovaní uvoľňuje štyrikrát viac oxidu uhličitého ako zemný plyn, nehovoriac o ďalších škodlivých látkach. Ale budme zelení za každú cenu. Relatívne najčistejšie teplo z elek-

treba uvoľniť prízemné byty a prerobiť na zásobárne dreva. Nakúpia sa píly a sekery, na miestach detských ihrísk budú stáť kopy siahovce. Na jeseň sa radostne rozozvučia cirkuláre, v chrbtových košoch polienka poputujú pod strechu. Stúpačky budú doplnené o komíny. Bude že to romantika hľadiet do kuzobov, ako kalamitné drevo pekne horí. Tvorcovia akcie na zužitkova-

polovica autobusov behala na drevoplyn. Nebudeme horší od Švédov. Namiesto lístkov budú polená. Cestujúci v mestskej doprave namiesto hodinového lístka si prinesie poleno a priloží. V diaľkovej doprave to bude podľa vzdialenosti, kam sa chce občan dostať. Ružomberok – Bratislava desať polien. Košice – Prešov dve polená mäkkého dreva alebo poleno tvrdého dreva. Ako

FEJTON

Opäť som sa nestal osobnosťou roka, ktorú každoročne vyhlasuje časopis Time. Ani nikto z mojich priateľov. Takže som sa nezaradil do galérie významných svetových osobností. Medzi mená ako Adolf Hitler, Josif Vissarionovič Džugašvili, Rúholláh Chomejni. Lebo tí už osobnosťami roka boli. Hoci mali iné kréda, ako je klíma a globálne otepľovanie. Neznáme osobnosti v pozadí celého klimatického kabaretu nepoznáme. Ktovie, prečo sa nechcú predstaviť verejnosti. Isté je, že nie sú chudobní – zaplatiť výlety luxusnými jachtami sem a tam cez Atlantik pre choré dieťa a jej šťafáž môže len dobre naprataná kasička. Napríklad, keď niekto zarobí na devalvácii libry pár miliárd dolárov. Tento rok sa nesie v znamení maskota – klimatickej Grétky, osobnosti roka.

Klimatický kabaret

Výkladná skriňa klimahystérie. Dobrý vojak Švejk mal diagnózu blbosť, nie greténizmus. Vtedy sa ešte veci pomenovávali jednoduchými, medzi Slovanmi známymi a populárnymi výrazmi. Sám Švejk si dal titul úradný blb, ale pred klystírom ho to neuchránilo. Osobnosťou roka sa tiež nestal. Ďalšia výkladná skriňa klimahystérie pre svet sa volá Európska únia. Zatiaľ greténizmus na papieri nemá. Hoci dvadsaťjeden percent rozpočtových výdavkov v budúcom roku sa rozhodla tresnúť do zlepšovania svetovej klímy. Svetové veľmoci zobrali tento exces na vedomie a potešili sa. Vystúpili z kadejakých klimatických spolok, zarábajú peniaze a veselo čmudia ďalej. EÚ už vidí do roka 2050, na čo si netrúfajú ani veštice z Bujakova. Tam dosiahne uhlíkovú neutralitu. Za sto miliárd eur. Česi spočítali náklady na tento špás a vyšlo im šesťstosedemdesiatpäť miliárd českých korún. Dobre, že my sme prešli na eurá. Hneď je to optimistickjšie číslo. Navyše Česi spolu s Poliakmi sú za každý špás, len pokiaľ to neohrozi životnú úroveň ich občanov. Ako k životnej úrovni našincov prispieva nehorázný príspevok na obnoviteľné zdroje v kalkulácii cien elektriny, nevedno.

Stratégia na zabezpečenie inteligentného, udržateľného a inkluzívneho rastu. Tak sa volá európska biblia na ďalší rok. Ukrajinský prezident sa živil ako komediant. Mohol byť spoluautor. Vzrast počtu mladých vysokoškolsky vzdelaných ľudí na takmer polovicu ich počtu. Nigérijský liečiteľ zomrel po tom, ako požiadal priateľa, aby na neho vystrelil. Bol si istý, že jeho čary ho chránia proti guľkám. Asi pánovi doktorovi chýbala nejaká atestácia. Smerovanie toku peňazí najmä na inovácie, konkurencieschopnosť, klímu, infraštruktúru, bezpečnosť a manažovanie migrácie. Silné slová z Európskej únie. Zvýšenie životnej úrovne nášho občana tam nejakú nevidno. Skôr tam badať mňanie peňazí na riešenie problémov, ktoré Slovensko nezapríčinilo a našich občanov nezaujímajú. Náš občan by radšej čítal a počul o zvyšovaní úrovne zdravotníctva, znižovaní cien energií a vody, znižovaní cien potravín, znižovaní daní. Z tých nemilobohu vyhádzaných peňazí by sa to aj dalo urobiť. Ten, kto to zariadi, nech je osobnosťou nielen roka, ale aj tisícročia.

Milan ČASNOCHA MIKŠ

Nezabúdajme na významného verejného a matičného činiteľa Jozefa ORSZÁGHA

Druhý prezident Slovenskej krajiny z radov agrárikov

Lukáš KRAJČÍR, Slovenský historický ústav MS

Koncom vlaňajšieho roka sme si pripomenuli sedemdesiate výročie úmrtia advokáta Jozefa ORSZÁGHA (1883 – 1949). Napriek tomu, že bol druhým prezidentom Slovenskej krajiny (1931 – 1938) a predsedom Matice slovenskej (1931 – 1949), ostáva jeho meno a činorodé verejné účinkovanie akosi na okraji pozornosti.

Pritom jeho meno patrí do mozaiky intelektuálnej, veľkopodnikateľskej rodiny Országhovcov, ktorých aktivity ďaleko presahovali slovenský priestor. Akcionárska firma Bratia Országhovci vo Varšave patrila jeho otcovi Ignácovi a ujovi Jurajovi a dodnes vzbudzuje v poľských intelektuálnych kruhoch záujem o históriu firmy, o minulosť tejto slovenskej podnikateľsko-obchodníckej rodiny. Brat Ján pracoval v medzivojnovom období na ministerstve zahraničných vecí a v diplomatických službách v Argentíne. Za protifašistické aktivity ho nacistické bezpečnostné orgány 31. marca 1945 zatkli, zavliekli do zahraničia a zavraždili v koncentračnom tábore Mauthausen.

Jozef Országh sa narodil v rodine, ktorej meno vzbudzovalo rešpekt a on na túto tradíciu nadviazal. Už od mládežníckych čias sa zapájal do kultúrno-spoločenského diania. Študoval obchod a právo na univerzite v Kluži, no angažoval sa aj v slovenskom spolku Salaš. Bol advokátskym koncipientom v kanceláriách Pavla Mudroňa a Matúša Dulu a následne samostatným advokátom v Turčianskom Svätom Martine, vo vtedajšom „hlavnom meste“ Slovenska, ktoré mu ponúkalo vhodné podmienky na národno-politickú a kultúrno-spoločenskú realizáciu.

■ V SLUŽBE ŠTÁTU

Takéto profesijné zameranie mu uľahčilo bezprostredne po prevrate dostať sa do stredobodu pozornosti novej československej štátnej moci, ktorá potrebovala urýchlene vymenovať nových spoľahlivých a oddaných okresných slúžnych a županov. Možno ho tak priradiť k tzv. Šrobárovým mužom, ktorí v období verejno-správneho provizória (1918 – 1922) organizovali zložitú administratívnu prácu po slovenských regiónoch.

Krátke po vyhlásení Deklarácie slovenského národa bol členom turčianskeho župného výboru Slovenskej národnej rady. Popritom bol v rokoch 1918 – 1919 okresným slúžnym v Turčianskych Tepliciach, následne v rokoch 1919 – 1920 turčianskym županom. Ako vrchný úradník bol veľmi obľúbený, čo dokladali najmä jeho srdečné stretávania s miestnymi Turčanmi. V rokoch 1920 – 1922 vykonával funkciu zvolenského a hontianskeho župana, kde vymenil nespoľahlivého ľudáckeho politika Viktora Ravasza. Po uvedení župného zákona do praxe bol medzi rokmi 1923 – 1927 županom rozsiahlej považskej veľžupy so sídlom v Turčianskom Svätom Martine.

■ VO VEDENÍ KRAJINY

Spoľahlivosť a stranícka orientácia na agrárikov ho napokon vynesli až do kresla viceprezidenta a prezidenta Slovenskej krajiny. Pritom toto činorodé pôsobenie v slovenskej administratíve vyvracia mýtus, že predstavitelia niekdajšej Slovenskej národnej rady a blízki spolupracovníci národníari Matúša Dulu neboli zvaní k verejnej správe a k spoluúčasti na riadení štátu.

Z pozície krajinárskeho prezidenta sa vyjadroval k mnohým dobovým spoločenským témam na zasadnutiach, poradách, v novinách, na manifestačných zhromaždeniach. Mnohé jeho prednesy, úvahy a nariadenia zverejňovali viaceré slovenské periodiká, ako boli Slovenský remeselník a obchodník, Slovenský denník, Slovenská vlasť, Krajinský vestník pre Slovensko, Bradlo, Hlasy československé, Slovenský lekárnik či

Jozef ORSZÁGH sa vo vedení krajiny orientoval na témy sociálno-zdravotného, hospodársko-regionálneho a kultúrno-spoločenského zamerania.

Ako presvedčený demokrat Jozef ORSZÁGH s nevládou sledoval turbulentný vývoj na prelome rokov 1938 – 1939, ktorý vynesol na politické výslnie politikov s radikálnymi postojmi, ktoré ostro pranieval vo svojich posledných vystúpeniach pred rezignáciou na verejné funkcie.

Slovenský týždenník. Z plejády jeho záujmových tém treba spomenúť najmä témy sociálno-zdravotného, hospodársko-regionálneho a kultúrno-spoločenského zamerania.

Országh často kľádol dôraz na zdravotnú a sociálnu starostlivosť. Napríklad vyzýval okresy, aby zo svojich rozpočtov uvoľňovali väčšie finančné čiastky na ich podporu. Verejne propagoval populárne telovýchovné sokolské hnutie na Slovensku. V roku 1935 podporoval usporiadanie prvých lyžiarskych pretekov FIS vo Vysokých Tatrách. So zdravým telom súviselo aj zapojenie do akcie na obmedzovanie požívania alkoholických nápojov, ktoré sa tešilo veľkej obľube u duchovnej inteligencie.

Do odboru zdravotníctva a jeho podpory patrila primárne aj otázka budovania nových zdravotníckych zariadení. V roku 1935 rokoval Országh o finančnej dotácii a výstavbe nemocnice v Humennom. Spolu s odborníkmi na krajinárskom úrade hľadal mechanizmy, ako pomôcť sociálne slabším rodinám. Pre nezamestnaných fungoval fond na ich podporu, ktorý bol za jeho úradovania zjednodušený.

Ako hlava krajiny si však pozorne všiml aj rôzne živelné pohromy, ktoré mali neblahý dosah na bežný život ľudí. Verejnosť napríklad vyzýval, aby materiálne a finančne pomohla ľuďom, ktorých postihol požiar vo Važci. V rámci kultúrnych podujatí zdôraz-

oval aj vďaka tomu sa aj podarilo realizovať vysielanie matičných rozhlasových relácií. V roku 1932 sa postavil proti revízii Pravidiel slovenského pravopisu, ktoré sa usilovali zbližovať češtinu so slovenčinou.

Országhovi treba nepochybne pripísať aktivity na zriadenie celo-národnej knižnice. Na zasadnutí výboru MS z 12. novembra 1937 prehlásil, že úrad krajinárskeho prezidenta finančne podporí a bude všemožne napomáhať vznik a pôsobenie Slovenskej národnej knižnice, ak sa vedenie Matice slovenskej rozhodne po praktickej stránke zobrať jej zriadenie do svojich rúk. V týchto veciach prebiehali na začiatku roka 1938 dôležité rokovania Országha ako krajinárskeho prezidenta Slovenska s matičným tajomníkom Jozefom Cigerom Hronským. A prebiehali konštruktívne a úspešne, keďže už 10. júla 1938 v Turčianskom Svätom Martine slávnostne položili základný kameň Slovenskej národnej knižnice.

Plodnej spolupráci však odbilo na jeseň 1938, keď sa vyhrotila zahranično-politická situácia v súvislosti s Mnichovskou konferenciou. Po vyhlásení slovenskej autonómie síce ostával i naďalej matičným predsedom, ale s veľkou nevládou sledoval odbúravanie demokracie a vôbec spochybňovanie česko-slovenskej štátnosti.

Šiesteho marca 1939, niekoľko dní pred vyhlásením Slovenského štátu, podobne ako ďalší predseda Ján Vanovič sa rozhodol zrieknuť matičnej predsedníckej stoličky. Aj keď Hronský a celý výbor MS neprijali abdikáciu, reálne už nevykonával túto funkciu. Országh sa totiž nedokázal stotožniť s urýchlenným vývojom k slovenskej štátnosti. Jedenásteho mája 1939 iba oznámil listom svoju neúčast' na zasadnutí výboru MS a napriek formálnemu doživotnému predsedníctvu sa na matičných aktivitách už nijako nepodieľal.

■ PRESVEDČENÝ DEMOKRAT

S nevládou sledoval turbulentný vnútropolitický vývoj z prelomu rokov 1938 – 1939, ktorý vyviedol na výslnie aj politikov s radikálnymi myšlienkami a rozhodnutiami. Medzi jeho posledné verejné aktivity patrili v Slovenskom týždenníku uverejnený prezidentský apel k občanom o zachovaní pokoja a poriadku v čase domácich a zahraničných hrozieb. Keďže politický vývoj išiel iným smerom, Országh rezignoval na verejné funkcie, odišiel do dôchodku a venoval sa len rodinným a podnikateľským aktivitám.

Verejné dianie mu už však neunikalo a porážky nacistického Nemecka na frontových líniiach ho presvedčovali o potrebe zapojenia Slovákov a Slovieniek do protifašistického bloku. Jeho demokratické presvedčenie sa jasne preukázalo vo vojnovom období, v ktorom bol účastníkom protifašistického odboja, pričom namiesto príklonu ku komunistickým bunkám orientoval sa na domáci občiansky odboj na čele s Vavrom Šrobárom. Spolupracoval najmä so svojim bratom Jánom a zatiaľ Rudolfom Fraštackým, ktorý ako exportér spoločnosti Čukrospol prenášal tajné informácie zo Slovenska do Švajčiarska.

Vysoký vek a nástup mladých a energických politikov po druhej svetovej vojne ho logicky staval do úzadia. Zomrel napokon 28. decembra 1949 a bol pochovaný medzi mnohými slovenskými národovcami a národovkyňami na martinskom Národnom cintoríne.

V Galérii osobností Novohradu je premiérovo tridsaťtri podobizní osobností Slávnosť pod strechou Domu Matice slovenskej v Lučenci

Text a foto: Ladislav KOVÁČIK

V Dome Matice slovenskej v Lučenci sa 17. decembra konalo spoločenské podujatie, počas ktorého odhalili Galériu osobností Novohradu, uviedli publikáciu Janky Beránkovej Dotkli sa Novohradu a okrem toho lučenski matičiari ocenili víťazov súťaže o najlepší školský časopis.

Galéria osobností Novohradu, ktorá bude stárou expozíciou Domu Matice slovenskej v Lučenci, má najmä upozorniť širšiu verejnosť na významné osobnosti, ktoré mali spojitost s týmto mestom a regiónom. Je v nej tridsaťtri portrétov významných ľudí, mužov aj žien, ktorí z Novohradu buď pochádzali alebo tu istý čas pôsobili. Ide napríklad o spisovateľku Boženu Slančíkovú-Timravu, básnika Kolomana Banšella, lekárnik Gustáva Vodú či politika Ľudovíta Bazovského. Pásku ku galérii slávnostne prestrihli primátorka Lučenca PhDr. Alexandra Pivková, vedecký tajomník Matice slovenskej PhDr. Pavel Mičianik a prvý riaditeľ Domu Matice slovenskej v Lučenci Dušan Kubinec. Osobnostiam, ktoré sú spojené s Novohradom, je venovaná aj nová publikácia členky výboru MO MS v Lučenci Janky Beránkovej Dotkli sa Novohradu, ktorá o nich prináša základné informácie. Súčasťou decembrového podujatia v Dome MS bol aj krst tejto knihy, ktorú uviedli PhDr.

V Dome Matice slovenskej v Lučenci otvorili Galériu osobností Novohradu.

Pavol Urbančok a predsedníčka miestneho odboru MS v Lučenci Ľudmila Lacová. Zároveň boli vyhlásené výsledky nultého ročníka súťaže Najlepší školský časopis. Cenu MO MS v Lučenci získali všetky časopisy: „Péčeckári“ (Stredná odborná škola pedagogická v Lučenci), „Bzučoviny“ (ZŠ Vajanského) a „Haličák“ (ZŠ Haličská 7). Po ukončení oficiálneho programu podujatia nasledovalo pohostenie kapustnicou.

MO MS v Lučenci ďakuje za spoluprácu a pomoc pri budovaní stálej výchovno-vzdelávacej expozície Galérie osobností Novohradu Matici slovenskej v Martine za finančný príspevok, tiež mestu Lučenec, Karpaty Slovakia, Andrejovi Rapcovi, Dr. Jozefovi Drenkovi, Štátnemu archívu v Banskej Bystrici – pracovisko Archív Lučenec, vedúcej archívneho pracoviska Mgr. Kristine Becaniovej, učiteľke Eve Hrdličkovej, starostovi obce Polichno Pavlovi Kyseľovi a starostovi obce Halič Mgr. Alexandrovi Udvardymu.

MATIČNÉ DEPEŠE

Rehole v Mojmirovciach

Významné historické udalosti pripomínajú obyvateľom Mojmiroviec a návštevníkom tejto obce od konca minulého roka dve pamätne tabule, ktoré upozorňujú na tunajšie pôsobenie Rehole školských bratov a Spoločnosti Dcér kresťanskej lásky sv. Vincenta de Paul. Aktu odhalenia pamätných tabulí predchádzal dlhodobjší výskum a zber materiálu predsedom MO MS Mojmirovce Robertom Žilíkom. Ten napokon vyústil do zostavenia publikácie pod názvom SRDCE V ŠKOLE, ktorá výstižne charakterizuje morálne vlastnosti a ctenie oboch školských reholí.

Janíkovské slávnosti

Janíkovskí matičiari vstúpili vlani do druhej dekady svojich vlastných folklórnych a národných slávností s pripomenutím si štvrtstoročia od prvých snáh o založenie matičného odboru. O tom, že nie je jednoduché organizovať jedno podujatie nepretržite už jedenásť rokov po sebe a pritom dosahovať jeho stúpajúcu kvalitu, ubezpečila prítomných vo svojom príhovore poslankyňa Národnej rady SR a podpredsedníčka NSK Eva Antošová. Zároveň vyzdvihla aktivity MO MS v Janíkovciach pod vedením predsedníčky Olgy Haringovej. Poďakovanie za matičnú činnosť vyjadril všetkým matičiarom a predsedníčke aj krajský predseda MS za Nitriansky kraj Lubomír Kleštinec, ktorý na podujatie prišiel aj ako vedúci odboru kultúry NSK.

Cesta k víťazstvu

V bratislavskej Univerzitnej knižnici sa vlani koncom roka za účasti veľvyslancov Ruskej federácie na Slovensku A. L. Fedotova sprístupnila unikátna výstava Cesta k víťazstvu, venovaná oslobodeniu Československa od fašizmu. Na výstave umiestnili mimoriadne vzácne fotografické a dokumentárne materiály, ktoré predtým boli označené ako „prísne tajné“, pochádzajúce z archívu Ministerstva kultúry, Ministerstva obrany a Ministerstva zahraničných vecí RF, Ruskej historickej spoločnosti, Ruskej vojensko-historickej spoločnosti, Fondu dejín vlasti a Ruského štátneho múzea súčasných dejín.

Hložník v Elektrárni

Storočnicu narodenia Vincenta Hložníka si pripomenie prvou tohtoročnou vernisážou aj Tatranská galéria v Poprade vo svojom unikátnom výstavnom objekte Elektráreň na Hviezdoslavovej ulici 23. januára. Konceptu výstavy Strhujúce príbehy vystaval riaditeľ PhDr. Milan Mazúr, riaditeľ Považskej galérie umenia, ktorá je spolu s Prešovským samosprávnym krajom jedným z spoluorganizátorov tejto oslavy výtvarného kumštu a životného diela nášho výtvarného veľikána. Výstava potrvá do polovice marca tohto roka.

Trojkráľová hra a iné vianočné koledy v Rimavskej Sobotě Nech ľudom nechýba láska a porozumenie

Text a foto: Ingrid ŠULKOVÁ, riaditeľka Domu MS v Rimavskej Sobotě

Adventný čas je čarovné obdobie (nielen pre deti) pred Vianocami. Keďže celé vianočné sviatky sú spojené s narodením Ježiška, advent má túto radostnú emóciu ešte prehĺbiť. V zmysle krásnych ľudových tradícií deti folklórneho súboru Lieskovček pod vedením Jarky Lajgútovej pripravili vianočný

program pre matičiarov v Dome Matice slovenskej v Rimavskej Sobotě. Keďže k Vianociam patria okrem iného aj piesne, ktoré sa spievali v čase od Štedrého večera do sviatku Troch kráľov, mali koledníci zaspievali prekrásne koledy: Doniesli sme vám noviny, Šťastia i zdravia vám..., Pastierska – vianočná,

Jak si krásne Jezuliatko a iné. Na záver zahrali Trojkráľovú hru, ktorá pochádza zo Spiša. Po milom vystúpení deti obdarovali vianočnými balíčkami sladkosti a iných dobrôt, ktoré pre ne pripravili matičiarky. Matičiari z Rimavskej Soboty sa tešia na stretnutia s deťmi či priateľmi a priaznivcami usta-

Mali koledníci v Rimavskej Sobotě

novizne. Spoločne si želajú nech ľudom nielen počas Vianoc, ale i celého roka nechýba láska a porozumenie.

Matica slovenská – Miestny odbor Rača
Alstrova ulica 249, 831 06 Bratislava – Rača
e-mail: matica@mazuma.sk, www.matica.mazuma.sk

V y h l a s u j e

24. ročník súťaže
Račiansky jahodový kvet 2019 – 2020
(pôvodná literárna tvorba poézie a prózy)
(pôvodná výtvarná tvorba)
Termín uzávierky: **2.3.2020**

Kategórie v literárnej časti:

1. žiaci ZŠ (ročník 1 až 4)
2. žiaci ZŠ (ročník 5 až 7)
3. žiaci ZŠ (ročník 8 až 9)
4. študenti SS
5. dospelí autori (nad 18 rokov)

Kategórie vo výtvarnej časti:

1. deti z MS
2. žiaci ZŠ (1-4 ročník)
3. žiaci ZŠ (5-9 ročník)
4. študenti SS
5. dospelí autori (nad 18 rokov)

Témy: „Na doskách, ktoré znamenajú svet“ – magický svet divadla
Aj z malých vecí sa dajú urobiť veľké činy
Všetky – naše kamarátky
Voda – prameň života
Voľná téma

Na víťazov čakajú krásne vecné ceny.

Literárne práce je nutné doručiť len v elektronickej forme na email: rjk@mazuma.sk. Hodnotia sa doteraz nepublikované práce autora.
Výtvarné práce je nutné doručiť osobne. Technika: voľná, 2D, 3D, individuálne alebo skupinové práce. Výtvarné práce sa nevracajú a oštvávajú v archíve MO MS. Dňa 2.3.2020 sa práce zbierajú od 14:00 hod. do 18:00 hod. na Alstrovej 249, pred týmto termínom podľa vzájomnej dohody.

Práce musia byť označené nasledovne:
u prác zo MŠ, ZŠ a SS – meno, priezvisko, vek, trieda, škola, meno učiteľa, kontakt, téma → **čitateľne!!!**
u prác od dospelých autorov: titul, meno, priezvisko, vek, adresa, tel. kontakt, e-mail, téma → **čitateľne!!!**

Zo všetkých víťazných prác vyberieme a oceníme hodnotnou cenou najlepšíu prácu ako **absolútneho víťaza 24. ročníka** súťaže Račiansky jahodový kvet.

Výbor MO MS

Vznikla kniha o otcovi európskych a slovenských lesov

Jozef DEKRET zasvätil život lesu

Pavol DATKO, Windsor – Ontario, Kanada – Foto: Emil SEMANCO

Odborník na obnovu lesa Jozef DEKRET MATEJOVIE (1774 – 1841)

Vo Vydrowskej doline na vlnajšom Dni stromu uviedli symbolickým krstom do života vzácnu, desiatky rokov očakávanú knihu pod názvom Život zasvätený lesu. Uznávaný historik Július Burkovský a genealogička Eva Furdíková

splatili historický generačný dlh a vznikla kniha o J. Dekretovi Matejoví, ktorý sa nie náhodou aj za veľkou mláku, odkiaľ píšem, skloňuje a označuje ako „otec európskych a slovenských lesov“. Kniha oboznámi čitateľa s osobou, s dielom a so životom nášho veľkého Čiernobaločana z Dobroče. Z publikácie, bohato ilustrovanej obrázkami a fotografiami, čitateľ získa ucelený plastický obraz o tejto výnimočnej osobnosti, jeho obrovskom prínose pre ľudstvo a našu planétu. Rodáci z Čierneho Balogu sa po prečítaní knihy určite s ešte väčšou hrdosťou budú hlásiť k svojmu rodisku. Veľký a kladný ohlas má dielo aj za hranicami Slovenska, o čom som sa presvedčil tu v Kanade. Chceme sa aj takto z celého srdca poďakovať autorom aj v mene Čiernobaločanov a dať túto cennú knihu do pozornosti najmä mladšej generácii a žiakom. Máme dôvod na radosť aj na hrdosť. Dočkali sme sa diela, ktoré nás hreje pri srdci, lebo aj my Čiernobaločania máme svetu čo dať, čo táto knižka výrečne dokumentuje.

OČAMI MATIČIARA

V Chynoranoch sa vlni koncom roka stretli recitátori a priaznivci poézie na finálovej súťaži XXVI. Slovenského festivalu poézie Beniakové Chynorany. V spolupráci s občianskym združením Beniakové Chynorany a viacerými kultúrnymi inštitúciami z rôznych regiónov Slovenska sa na organizovaní a realizácii podujatia významnou mierou podieľal aj Miestny odbor Matice slovenskej. Festival finančne podporila i Matica slovenská, ktorá toto podujatie zaradila do svojho kalendára kultúrnych podujatí roka 2019.

Beniakove Chynorany

Táto najvýznamnejšia chynoriarska kultúrna udalosť zahŕňala viaceré sprievodné podujatia. V predvečer festivalu matičiari pripravili spomienkový hudobno-slovný program venovaný nedožitým osemdesiatym narodeninám miestneho inštitúcia umelca Jozefa Bezáka, spojený s výstavou jeho obrazov. Po ukončení súťažných prednesov si účastníci prehľadli Chynoriarsky adventný jarmok a navštívili priestory Pamätnej izby Valentína Beniaka a miestneho etnografického múzea, kde si vypočuli literárno-hudobné pásmo venované vlni zosnulému spisovateľovi a scenáristovi Petrovi Glocovi. Na Hviezdnych inšpiráciách besedovali so spisovateľom, dramatikom, scenáristom Silvestrom Lavrikom o jeho tvorbe a najmä o najnovšom románe Posledná k.&k. barónka. Programom Miro medzi nami si uctili pamiatku dlhoročného člena výboru MO MS v Chynoranoch, člena prípravného výboru festivalu a zabávača jeho účastníkov Miroslava Kováčika. V samotnej súťaži sa predstavilo dvadsaťosem recitátorov, ktorých vybrali odborné poroty v regionálnych súťažiach v Bratislave, Banskej Bystrici, Košiciach a Topoľčanoch. Palmu víťazstva si z Chynorian odniesli: v I. kategórii Mária Miklošková, v II. kategórii Adam Jozef Török a v III. kategórii Andrea Klemová. Cenu starostky obce za prednes básne Valentína Beniaka získala Andrea Klemová. Cenu riaditeľa súťaže za inšpiratívny prednes Adam Jozef Török a Cenu Andree Zábredského za najlepší prednes slovenskej klasiky Dominika ĐURICOVÁ.

Hana KOVÁČIKOVÁ,
predsedníčka MO MS
v Chynoranoch

Ministerka LAŠŠÁKOVÁ zavítala medzi matičných divadelníkov

Obdivné slová na adresu ochotníkov

Text a foto: Peter VRLÍK

Rok 2020 bude z pohľadu divadelnej histórie výnimočný, keďže si počas neho pripomenieme jedinečné jubileum – storočnicu založenia Slovenského národného divadla, v ktorom prvú premiéru uviedli prvého marca 1920. Rezort kultúry na tento významný medzník reflektuje Rokom slovenského divadla. Súčasne 22. augusta uplynie aj stodevätidesiat rokov od uvedenia prvého ochotníckeho predstavenia v Liptovskom Mikuláši. Tieto výročia boli podnetom na to, aby ministerka kultúry zavítala na Liptov, kde Matičná divadelná ochotnícka scéna (MADOS) v okresnom meste oslávila vlni desať rokov svojej činnosti. Za ten čas ochotníci odohrali množstvo predstavení nielen v mieste svojho pôsobenia, ale po celom Slovensku.

Ministerka kultúry Ľubica Laššáková sa najprv zúčastnila na rokovaníach s primátorom mesta Jánom Blcháčom. Potom spoločne prišli do mestského múzea Janka Kráľa, kde ich sprevádzal riaditeľ múzea Jaroslav Hric. Ministerka si prezrela historickú knižnicu so vzácnymi knihami a v zrekonštruovanej súdnej sieni, kde súdili Juraja Jánošíka, si pozrela dramatizáciu procesu s týmto hrdným chlapcom,

FOTORIPOST

ktorý pôsobivo stvárnil herci súboru. Ľubica Laššáková sa s obdivom vyjadrila o vystúpení matičných divadelníkov aj o ich činnosti. „Zahráli ste to naozaj vierohodne a celkovo to vyznelo autenticky, cítila som sa, akoby som sa na súde a poprave Jánošíka osobne zúčastnila,“ rámcovala ministerka, ktorá sa aj takto presvedčila, že matičiari sa usilujú rozličnými spôsobmi propagovať osobnosti a dejiny nášho národa, pričom niektoré pochybovačné hlasy o tom, či má Matica slovenská opodstatnenie v 21. storočí, jej čle-

Matiční divadelní ochotníci predviedli ministerke Ľubici LAŠŠÁKOVEJ jednoaktovku o procese s Jánošíkom.

novia po celom Slovensku vypracujú svoju mravčou prácou nielen na poli kultúry. Patria k nim aj divadelníci z Liptovského Mikuláša, ktorí si poda-

kovanie od ministerky právom zaslúžili. V závere stretnutia Ľ. Laššákovú ubezpečili, že vo svojej činnosti budú nezištne pokračovať aj v roku 2020.

Spomienka na generáciu významných reportérov z roka 1968

Prví dvaja laureáti Ceny Ladislava Mňačka

Martin PERNÝ – Foto: SNN

Jeden z laureátov Ceny Ladislava Mňačka Ján ČOMAJ je stály spolupracovník Slovenských národných novín.

V predvečer vianočných sviatkov sa stretli na Bratislavskom hrade pri slávnostnej večeri najstarší – zakladajúci členovia Klubu spisovateľov literatúry faktu s manželkami. Okrem iného vzdali úctu niekdajším reportérom denníka Smena, ktorí popri literárnom talente ukázali aj dost' občianskej statočnosti a odvahy otvorene zápasit' so zradbenosťou a s krutosťou komunistického režimu – Vladimírovi Ferkovi, Gavrilovi Gryzlovovi, Slavovi Kalnému, Jánovi Smolcovi, Jozefovi Dunajovcovi, Romanovi Košťovi,

Elene Polásovej, Jánovi Čomajovi, Milánovi Várošovi a ďalším ich kolegom. Na príjemnom posedení odovzdal predseda klubu prof. PhDr. Jozef Leikert dvom ešte žijúcim reportérom, ktorých tvorba prerástla bežnú úroveň žurnalistiky a bola súčasťou vzniku nového žánru – literatúry faktu, autorom mnohých kníh a významných ocenení, deväťdesiatročnému Slavovi Kalnému a o šesť rokov mladšiemu Jánovi Čomajovi. Stali sa prvými nositeľmi tohto literárneho a zároveň novinárskeho ocenenia. Obaja

sa novinárskej práci, reportážnej tvorbe a pozoruhodnej literatúre faktu po dvadsiatich rokoch režimom vynútenej odmlky aj v relatívne vysokom veku k tvorbe vrátili, po roku 1989 vydali úctyhodné množstvo reportáží a knižných diel, získali veľa ocenení, medzi nimi aj Hlavné ceny Egona Erwina Kische a vydavateľstiev, ktoré majú zmysel pre hodnoty.

Slavo Kalný aj v deväťdesiatke publikuje – zvyčajne v Slovenských pohľadoch, Ján Čomaj je frekventovaný autor Slovenských národných novín i Literárneho týždenníka. Obaja však chápu, že Cena Ladislava Mňačka nepatrí len im, ale sa ňou pripomína veľká reportérska generácia niekdajšej Smeny, ktorú má staršia vrstva slovenských čitateľov aj po polstoročí v dobrej pamäti. Klub spisovateľov literatúry faktu robí v tom záslužnú prácu najmä oživením literárnych a publicistických hodnôt tamtych, relatívne dávnych čias, ktoré neboli poznačené iba perzekúciami a inými nepravosťami, ale aj odvážnym odporom a ideálmi spoločenského systému s ľudskou tvárou. V ňom veľa slovenských žurnalistov, publicistov a spisovateľov hralo prím, čo im dala tzv. konsolidácia tvrdo pocítiť zaradením do takzvanej Čiernej listiny nepriateľov režimu. Medzi nimi boli, pravdaže, aj obaja spomínaní laureáti Ceny Ladislava Mňačka.

AKO SI PREDPLATIŤ SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

objednávajú telefonicky:

043 / 3812 838

0918 / 904 925

email: snnredakcia@matica.sk

cez formulár:

www.snn.sk/index.php/predplatne

poštou: Slovenské národné noviny
P. Mudroňa 1, 036 01 Martin

Ročné predplatné:

28,- €

Polročné predplatné:

14,- €

Štvrťročné predplatné:

7,- €

PRIPOMÍNAME SI

18. januára

– pred sto rokmi (1920) boli v ČSR prvé parlamentné voľby, zvíťazila sociálna demokracia (dvadsaťšesť percent); na Slovensku dosiahli sociálni demokrati dokonca tridsaťdeväť percent, druhá bola Slovenská národná strana (devätnásť percent) a Slovenská ľudová strana A. Hlinku (osemnaásť percent)

19. januára

– dvesto rokov, čo sa v Senici sa narodil jeden z veliteľov Slovenského povstania v roku 1848 Karol Bôrik (1820 – 1896)

– pred sto desiatimi rokmi sa narodil skladateľ Ladislav Berka, autor sto päťdesiatich kedysi populárnych tanečných a zábavných piesní (1910 – 1966)

– sedemdesiatpäť rokov, čo fašisti vypálili obec Ploštín (1945), pretože ľudia dali pokrm partizánom; časť obyvateľov nahňali domu, ktorý zhorel do tla, na mieste zahynulo dvadsaťosem obyvateľov dediny

– spisovateľ, scenárista, vedec doc. Andrej Ferko má šesťdesiatpäť rokov

20. januára

– pred sto dvadsiatimi rokmi (1900) sa narodil generál Karol Pekník, jeden z veliteľov SNP, náčelník operačného oddelenia, zahynul po ústupe povstalcov do hôr v novembri 1944

– stodesať rokov od narodenia Teodora Hirnera (1910 – 1975), skladateľa a dirigenta, zakladateľa konzervatória v Košiciach

– storočnica astronóma Závaša Bochnička, objaviteľa niekoľkých nových hviezd, no najmä neúnavného propagátora astronómie a prednášateľa o budúcnosti výskumu Vesmíru (1920 – 2002)

– sedemdesiatpäť rokov od veľkej tragédie na Kysuciach; nemecké vojská prepádli osadu Semeteš nad Čadcou, kruto mučili mužov, aby priznali svoje spojenia s partizánmi, nakoniec ich povraždili, osadu vyrabovali a spálili (1945)

– pred tridsiatimi piatimi rokmi v Pezinku tragicky zahynul herec Anton Mrvečka (1934 – 1985)

– prozaik a literárny vedec prof. PhDr. Stanislav Rakús, DrSc., sa doživa osemdesiatin; za dielo Nenapísaný román dostal Cenu Dominika Tatarku, známe sú aj jeho diela Excentrická univerzita či Telegram aj päť literárnovedných diel

– šesťdesiatku oslaví bývalý predstaviteľ KDH Ján Figeľ

21. januára

– stodesať rokov od narodenia nášho legendárneho zápasníka Jozefa Herdu (1910 – 1985)

22. januára

– spisovateľ, dramatik, scenárista, vysokoškolský učiteľ a bývalý riaditeľ STV prof. Ivan Stadtrucker by mal osemdesiatpäť rokov (1935 – 2017)

– esejist a spisovateľ, horský vodca a chatár Belo Kapolka by oslavoval osemdesiatku; tragicky zahynul v apríli 1994

23. januára

– päťdesiat rokov od smrti hudobného skladateľa a kapelníka bratislavského tanečného orchestra Jaroslava Laifera (1930 – 1970)

24. januára

– náš futbalový reprezentant Kornel Saláta má tridsaťpäť rokov

– talentovaný slovenský hokejista Martin Réway oslaví dnes krásnych dvadsaťpäť

(jč)